

З Новим роком, з Різдвом Христовим!

Шановні колеги!

Від колективу Волинського краєзнавчого музею та себе особисто щиро вітаю Вас з Новим роком та Різдвом Христовим!

Хай 2018 рік принесе у Ваші оселі добробут, успіх і процвітання, буде щедрим на щасливі й радісні дні, добрі починання і вагомі творчі здобутки, а світле Різдво Христове наповнить Ваші серця Вірою, Надією та Любов'ю.

Доброго Вам здоров'я, щастя і благополуччя, творчої наснаги для плідної музейної праці, здійснення усіх заповітних мрій, родинного затишку й достатку, душевного тепла і любові, миру та спокою у нашій єдиній, незалежній Українській Державі.

Щасливого Вам Нового року та веселих Різдвяних свят!

З повагою,
директор Волинського
краєзнавчого музею

A. S. Анатолій Силук

1 січня 2018 року, м. Луцьк

Шановна пані Любо, Ваші колеги, Ваші рідні та співробітники редакції! Щиро вітаємо Вас із прийдешнім Новим 2018 роком! Зичимо міцного здоров'я, успіхів у навчанні, щастя, добра, позитиву, натхнення, творчості, любові до рідних, мирного неба над го-

ловою, рідної землі під ногами, вірних друзів, світлої долі, Божого благословення.

З повагою,
Микола ЛИСЕНКО,
автор книги
“Коріння Шевченкового роду”, праправнук Т. Г. Шевченка по родинній лінії брата Йосипа

Вітаю дорогих моєму серцю людей!!!!

Лариса КАДИРОВА, народна артистка України, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка

Іван Франко

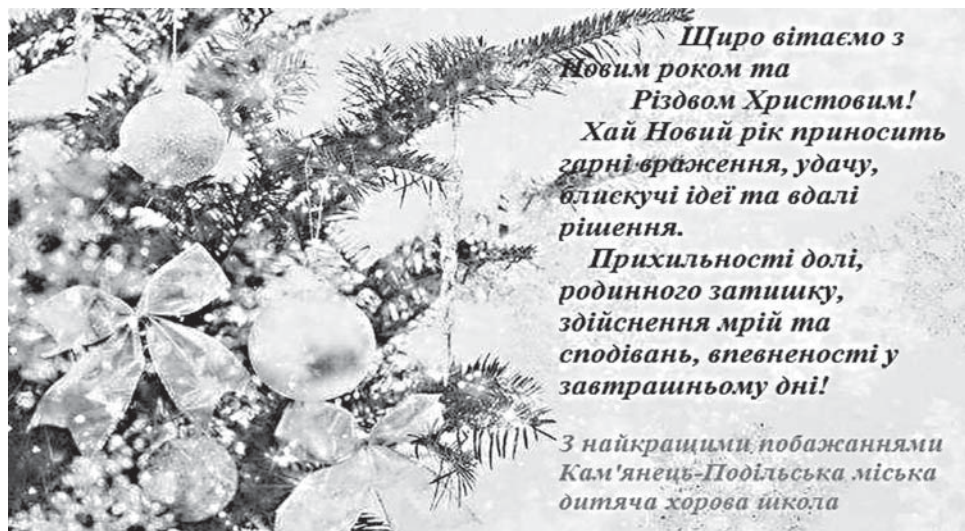
З новим роком, браття милі. В новім щастю, в новій силі Радісно вітаю вас І бажаю, щоб в здоров'ю, В мирі, з братньою любов'ю Відтепер ішов вам час.

І бажаю, щоб трудяще Те життя вам якнайкраще Без біди минало вам. Щоб думками ви міцніли. Багатіли, не бідніли. Щоб веселий був ваш дім!

Шановна “Просвіто” і просвітяни! З Новим Роком, із Різдвом Христовим! Нехай із Божим благословенням 2018-й стане найкращим, найуспішнішим, найдостойнішим роком!

Здоров'я Вам, наснаги, натхнення задля тої великої людської місії, яку ви гідно провадите у життя!

З пошаною,
Євген ЦИМБАЛЮК

Щиро вітаємо з Новим роком та Різдвом Христовим! Хай Новий рік приносить гарні враження, удачу, блискучі ідеї та вдалі рішення. Прихильності долі, родинного затишку, здійснення мрій та сподівань, впевненості у завтрашньому дні!

З найкращими побажаннями
Кам'янець-Подільська міська дитяча хорова школа

Дорогі Друзі!

Від імені Товариства Української Мови ім. Шевченка в США (ТУМ) щиро вітаємо Вас і Ваших рідних з Різдвом Христовим та Новим 2018 роком. Бажаємо сили і витривалості у цей неспокійний час, коли Україна

мусить захищати свої кордони на сході та півдні від сусідів-загарбників.

З Різдвом Христовим!
З Новим Роком!

Віра Боднарчук

Віра БОДНАРУК

Голові ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка Павлові Мовчану, всім просвітянам!

Щиро вітаю Вас, Ваші родини з Новим роком та Різдвом Христовим. Нехай Новий рік і Різдво Христове принесуть у Ваші домівки добро і достаток, мир і злагоду, а кожний Ваш день буде джерелом здоров'я, сили, волі та всеперемагаючих звершень.

Нехай Боже благословення супроводжує Вас у благодіних вчинках і справах,

в зміцненні добробуту Ваших родин на многії літа.

Колядкою на щастя Різдво благословляє, Радійте, святкуйте — Христос ся рождає!

За дорученням правління — голова Коломийського міськрайонного Товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка — Василь ГЛАГОЛЮК

Василь ОВСІЄНКО

“Та й знакомиті дати мені проставив хтось...”

Мама Їлина породила його на саме Різдво Христове року Божого 1938-го. І не посміла записати його сьомим січня, записала шостим. Але таки дала йому ім’я Василь. Ім’я ж це грецькою — Базилеос — означає “володар”, “господар”, “цар”. “В Україні, — казав Василь, — чи не кожна четверта матір називає свого сина Василем, підсвідомо карбуючи потяг до кінцевої необхідності, щоб вижити, державності”. Маємо 5 січня Василя Чумака, 8 січня Василя Симоненка, 12 січня Василя Еллана-Блакитного. У Києві вже стало традицією справляти 14 січня “Свято Різдвяних Василів” у Київському міському будинку вчителя і вручати на ньому премію імені Василя Стуса. Уже три роки нема з нами великого подвижника національного духу Євгена Сверстюка, який пам’ятав і організовував такі ювілеї...

Мама Їлина Синківська виношувала Василя у найлихішу годину нищення нас як народу. Коли чинився Великий Терор, який забрав найкращих, найдібніших, найрозумніших із нас, щоб рештки нашого народу стали поживою для Росії.

...Якось в останній рік свого земного, ба, шевченківського 47-річного віку, вже на Уралі, в селі Кучино, у таборі особливого режиму ВС-389/36, у моїй присутності Василь спитав глибоковіруючого діда Семена-Покутника:

— А що то є чоловікові — народитися на таке велике свято?

— Це додаткова ласка Божя, щастя, — сказав дідо. І подумавши додав: — Але кому багато дається, з того багато й спитається.

Зауважмо: Чорновіл і Стус народилися на Різдво Христове. Перший на католицьке, другий на православне. Україна 24 грудня гідно відзначила 80-річчя Чорновола. Побачимо, як відзначить 80-річчя Стуса.

А “знакомитих дат” у Стуса вистачило б на святого...

5 вересня 1918 року нарком юстиції Російської Федерації Д. І. Курський, керуючий справами Совнаркому В. Д. Бонч-Бруєвич, і нарком внутрішніх справ Г. І. Петровський (той самий добрий дідусь в окулярах, який ще недавно каменем сидів біля Парламентської бібліотеки в Києві) підписали декрет Совнаркому про Червоний терор. Він тривав 73 роки. Ми, політв’язні, відзначали цей день голодівками та заявами.

4 вересня 1965 року в кінотеатрі “Україна” перед переглядом фільму “Тіні забутих предків” аспірант Василь Стус виступив на захист заарештованих кілька днів тому шістдесятників.

12 січня 1972 року та в подальші місяці заарештовано до ста осіб з молоді української інтелігенції. Зокрема Стуса.

Уночі після підписання **1 серпня 1975 року** Прикінцевого Акта Гельсінської наради НБСЄ у Стуса стався прорив шлунка. Це було в Барашево, в Мордовії. Він хотів вийти з барака, але знепритомнів і впав. Чорновіл із друзями взяли Стуса на простиралла і понесли на вахту. А там кричать: “Стої! Стрелять буду!”.

6 травня 1984 року після операції помер Олекса Тихий. **4 вересня** — Юрій Литвин. **7 жовтня** — Валерій Марченко.

Уночі з 3 на 4 вересня 1985 року в карцері від голодівки та холоду загинув Василь Стус.

Отакі “знакомиті дати”.

*Те, що було за смертю, я спізнав,
всю силу тасмнічного діяння,
весь морок неб і твань землі движку.
І тяжко жити, цим знанням підперши
свою оселю, витрухлу на пустку...*

Це Стус написав після операції **10 грудня 1975 року**. Це День прав людини, встановлений ООН 1948 року.

Якось показував Василь знімок, зроблений у Львові **1 січня 1972 року**. Стоїть, скрушно прихиливши голову до одвірка. У

Різдво Василя Стуса

Знімок “Різдво-72”, описаний у тексті. Автор — Ярослав Лемик

мене нема такого знімка. Є інший, тоді ж знятий.

Стоять: Любомира Попадюк (мама політв’язня Зоряна Попадюка), Василь Стус, Олена Антонів — дружина Чорновола, поетеса Ірина Калинець, Марія Садовська, Ганна Садовська, Михайло Горинь, який півроку тому повернувся з неволі; *сидять:* Стефа Шабатура, вбрана циганом, Мар’ян Гатала (25 травня 1972 р. наклав на себе руки на знак протесту проти арешту Стефи), Олександр Кузьменко, в минулому політв’язень. *Знімок Ярослава Лемика 1 січня 1972 року.*

Щойно повернувся Стус із Моршини та Львова до Києва, як у його помешканні у Святошині, на Львівській вулиці, 62, квартира 2... (Так і напрошується: стаття 62, ч. 2 Кримінального Кодексу УРСР, “антирадянська агітація і пропаганда”).

Отож **12 січня 1972 року** КГБ вчинив новий покіс української інтелігенції. За ґратами опинилися також Василь Стус, Ірина Калинець і Стефа Шабатура...

11 січня 1977 року вивозили Василя етапом із табору, що в посольку Лесной у Мордовії, на заслання. Заварили ми цілу 50-грамову пачку чаю на три літри окропу — пиши були випровадини. Майже два місяці етапу — і 5 березня опинився він у селищі імені Матросова в Магаданській області. Якраз у річницю смерті Сталіна. Там Василь працював у золотодобувній штольні. Як ото декабристи, які “із нор золоту виносять, щоб пельку залити неситому” (Т. Шевченко).

Напрошується аналогія перепоховання Стуса, Литвина і Тихого 19 листопада 1989 року з перепохованням Тараса Шевченка 22 травня 1861 року..

Інший народ давно вже б оповив це ім’я невігаданими міфами-легендами...

У Різдвяний вечір 1983 року в таборі особливого (камерного) режиму на Уралі Стуса кинули в карцер. За що? Напередодні він звернувся до чергового помічника начальника колонії капітана Ляпунова, щоб довідатися про долю вилучених недавно під час обшуку паперів, на які не видали ніякого документа.

— Хто забрав?

— Отой новий офіцер, татарин, прізвиська його не знаю.

Ляпунов склав рапорт, у якому зобразив розмову як образу національної гідності майора Гатіна. Хоча майор Гатін має виразні азіатські риси, але він уже, мабуть, записався до вищої раси — до “великого русского народа”. Йому соромно бути татариним.

Отак у Різдвяний вечір, якраз на день свого народження, Василь опинився в кар-

цері. Одночасно посадили й естонця Марта Ніклуса.

— Василь, где ты? На крыше? — Ніклус недавно вичитав, що в якійсь країні в’язні повилазили на дах тюрми і начальник не знав, як їх звідти познімати. Російських би їм фахівців...

— У якійсь дугогубці... Імені Леніна-Сталіна... І Гатіна-татарина! — відповів Василь.

Я стою коло дверей своєї 17-ї камери, дослухаюся, переказую співкамерникам, що чути. Наглядачі гримазлю на Ніклуса і Стуса, але ображена Василева душа не знає впину. Тоді вмикають гучномовець, зумисне для цього встановлений у коридорі. І все ж Василь у перерві між мовленням дикторів устиг прокричати:

— Хто не братиме участі в голодівці 12 січня — той боягуз!

Цей день, за ініціативою В. Чорновола, ми відзначали з 1975 року як День українського політв’язня — на відзначення арештів 1972 року. Про намір тримати голодівку або подавати заяву протесту ми вже один одного інформували, але, згідно з зеківською етикою, кожен сам собі вирішує, як йому чинити. Тож мене здивували ці слова:

— Ну, це вже не Василь говорить... — скрушно констатую.

Тоді Юрій Литвин мені болісно зауважує:

— Василю, не можна поета міряти однаковою зі всіма міркою. Поет живе у своєму світі, нам не відомому, тому ми не маємо права його осуджувати зі своєї раціоналістичної вежі, бо ризикуємо помилитися...

Ліг на свої нари в куточку (тоді ще можна було) та й закрив лице, бідачисько... Так мені відкрилася ще одна істина.

Після карцеру Василеві оформили рік одиночки, де ще не раз саджали в карцер, і ті карцерні доби додавалися до року одиночки. Тож вийшов він звідти аж у лютому 1984 року і ми з ним пробули у 18-й камері півтора місяця.

А імпровізація Василева стала нашим фольклором: сидиш ото, закручуєш осоружні гвинтики, збираючи деталі до праски, гатиш викруткою: “За Леніна! За Сталіна! За Гатіна-татарина! За Юрія Андропова! За Ваньку Давиклопова! І зовсім помаленьку — за Костю, за Черненку. Бо як ти його в риму ввібгаєш?”

Бувало, що Василь докоряв союзникам за пасивність. Він жив у режимі постійного крайнього напруження і хотів, щоб такими були й інші.

— Василю, — пояснював йому, — не можу я бути таким, як ви. Я здатний на екстремальні вчинки, але протягом короткого часу. Не можу я бути в стані конфронтації постійно. Мене не вистачить надовго. Не можу я братися за камінь, якого не підніму. Тільки вклякну та осоромлюся. Не

можу я постійно палахкотіти, але годе ще довго чадіти, хай їм дим очі виїдає...

Василь погоджувався з цим і казав, що негоже і йому весь час вириватися наперед, треба оглядатися на громаду, на фізичні та духовні спромоги цих виснажених, а часом уже й перетлілих людей, котрим просто негоже поступитися своєю позицією, тому вони через силу стоять на своєму, лиш би не поступитися назад — де там уже йти вперед!

— Я не герой, Василю, я жертва. І якщо хочете знати, то цілком серйозно вважаю, що крім як на оце сидіння, я вже ні на що не годе — тут із мене найбільша користь Україні...

Може, ці думки здадуться комусь надто розпачливими, але любі, Боже, правду — не були вони позою, продиктованою страхом. Пізніше Василь скрушно мовив:

— Біда мені з цими плохими вівцями. Скільки сидиш — усе на них оглядайся.

А про Лук’яненка якось сказав, киваючи в бік його камери:

— Ото Чоловік!

Це звучало по-євангельському: “Се Человек!”

В одиночці тяжчі умови, але маєш самоту. Сидячи там, Стус не тратився на балачки і мав більше вільного часу. Діставши книжечку віршів Рейнера Марії Рільке німецькою мовою (передмова російською), він узявся перекладати його елегії. Працював “запоями”, ночами спати не міг — добре, що в камері й вночі світиться. А камера його була в самому куточку бараку: декотрої ночі наглядачі туди й не заглядали. Та й чути їх, коли йдуть. Якщо, звичайно, не підкрадаються. Тож часом уранці відчиняються двері:

— Ну, Стус, давай, что ты там насочинял за ночь.

Стус мовчки стає в кутку: у голій камері ніде щось сховати...

Того зошита нема. Як нема і зошита в блакитній обкладинці, названого в останніх листах “Птах душі”. Той “Птах” не вилетів із-за ґрат. Це ще один злочин російського імперіалізму проти української культури. “Стусова творчість — як дерево з обрубаною верхівкою”, — казала Михайлина Коцюбинська.

...Якось у задумі Василь сказав:

— Якщо нас коли-небудь і згадають, то як мучеників. Як таких, що в годину люту посміли залишатися самими собою. Ідесь там маленькими буквами напишуть, що той і той ще й вірші писав.

Хто зна, читачу, який більший із його подвигів: вірші, життя чи смерть? Якби в нього було не таке життя, якби не передчував він своєї ранньої загибелі (“*Ми каємо у вічність молодими*”; “*Сподоб мене, Отче, високого краху*”) — то й вірші його були б інакші.

А все-таки, найнадійніше, що залишається від нас — записане слово. Тож лишається від Василя насамперед поезія як зматеріалізований у слові біль стражденного сина за матір-Україну: вона найвиразніше мовила сучасникам і нащадкам його вустами, як у столітті XIX — вустами Тараса Шевченка. Він був оголеним нервом епохи, котра, дай Боже, вже минає. Він відчував її так тонко і гостро та пророкував майбутнє так точно, що ми ще не раз подивуємо його дарові. Саме це — здатність бачити майбутнє — і є ознакою генія:

Ще кілька літ — і увірветься в’язь.

Колючий дріт увійде в сні диточі,

і всі назнаменовання пророчі

захочуть окошитися на нас.

Червона барка в чорноводді доль

загубиться. І фенікс довгоногий

перенесе тебе в ясні чертоги

від самоволь, покори і недоль.

А все тоте, що виснив у житті,

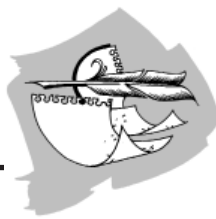
як рить, проб’ється на плиті могильній,

бо ж ти єси тепер довіку вільний,

розіп’ятий на чорному хресті.

Із книжки:

Василь СТУС у віддзеркаленнях. Спогади Василя Овсієнка про Василя Стуса. Упорядник Оксана Дворко. Комп’ютерна верстка: Ярослав Стус. — Полтава, 2007. — 192 с.

Ольга ЯВОРСЬКА,
Львівщина

Мене охрестили Меланією на честь святої, у день пам'яті якої народилася.

Десь у п'ятнадцять літ я вже відчула себе щасливою, тому що жила у Львові — найкращому місті світу з дивовижною архітектурою, левами та балконами, з яких звисали петунії і плющі, з театрами і читальнями, університетом, галереями та храмами. Найбільш приємними спогадами дитинства і юності залишилися різдвяні дійства з вертепами й колядками.

Мої родичі дуже переживали за те, що діялося в Україні, вчили мене молитися, казали, що Бог дав людині право вибору — обирай добро чи зло, рай чи пекло. Людина лише тоді прозирає, коли усвідомить свій гріх. Юда і прокуратор Пилат самі себе пострачували, усвідомивши, що вони накоїли.

Татко часто, розмовляючи з мамцею, возвеличував членів ОУН як героїв майбутньої Самостійної вільної України, що готові на муки й смерть заради неї. Якось він прийшов дуже пригнічений і розповів, що двох оунівців Василя Біласа та Дмитра Данилишина повісили на подвір'ї Бригідок. Перед стратою хлопці гідно і мужньо поведилися, вигукуючи “Слава Україні!”, а в кінці заспівали наш гімн “Ще не вмерла Україна”.

Я, слухаючи це все, завмирала від цікавості. Члени ОУН вимальовувалися в моїй уяві мужніми, вченими і гарними, такими, як мій татко.

Коли 1939 року заарештували моїх батьків, я ще не знала про жахливі методи розправ, які застосовували більшовики до українських патріотів, тому відмовилася залишати свою оселю і відправилася на Бригідки шукати родичів. Опинившись під мурами в'язниці, з жахом дивилася здалеку на маленькі загратовані віконечка. Знесилена безсонням та тривогою, ледве трималася на ногах.

Повернувшись у моторошну тишу домівки, відчула себе страшенно самотньою. За вікнами сумувала пізня осінь, вітер зривав з кленів останні листочки, згасали промінці надії на зустріч з батьками, крилата тінь ночі опускалася на землю і темний морок окутував душу.

Через кілька днів прийшли якісь незнайомі люди, показали папери про конфіскацію нашого житла. Зібравши у дві сумки свої пожитки, документи і декілька золотих прикрас, я вийшла на вулицю. Було холодно, мокро і сиво. Доїхавши трамваем до вокзалу, вирішила там перебути ніч. Коли півтемрява впала на при-

Різдвяний промінь благодаті...

тихлих людей, що тулилися в холодному приміщенні вокзалу, я задрімала. Приснилося, начебто мамця з татком гуляють, обнявшись, на подвір'ї дідусявої (по татові) оселі. День такий сонячний, квітучий. Я, маленька, біжу по росяній траві, зриваю світлі голівки кульбабок і здуваю з них пух. Зненацька чорна хмара заступила сонце, а виднокіл запалав. Кудись поділися батьки, і я прокинулася.

“Поїду в село, у Ведмедівку, там пустою догигає дідусява хата, відколи вони з бабусею переставилися в інший світ”, — подумала я несподівано сама для себе. Звідти почалися мої митарства та поневіряння.

Стара, зачахла, перехняблена хатина, по вікна занурена в сніг, обшарпана вітрами і оббита дощами, зустріла мене насторожено й тихо. Всохла розлога яблуня та молода груша, яка, мабуть, виросла із зернятка на безлюдному подвір'ї, якоюсь сумовитою пересторогою затіяли маленьке брудне віконце беззахисної хатини. Перебравши по пояс у снігу до дверей, я спробувала відчинити їх, і вони піддалися. Зсередини вдарило затхлим спертим повітрям, самотиною, чимось важким, холодним і моторошним. Недобрі передчуття здавили груди тягарем невідомості і якоїсь тупої бездумності, каменем впали на серце.

Зимовий вечір... Вітер завиває за вікном так, що душі лячно. Я змерзла. Підкладаю хмиз у стару грубку, але це мало що змінює. Сумна хатина наповнюється димом. Що мені з моєї вроди без татка і рідної мамці, без друзів і улюбленого факультету? Гнів і сльози не дають спокою. Вік мій молодий минає без щастя і радості, без друзів вірних і щирих. Інколи стає так страшно, ніби я опинилася в густих нетрях посеред ночі. За вікном божеволіють вітри, виють собаки, у душі — гірка розпука. Кидаюся думками, немов у гарячці. Я творила собі такий радісний світ, а тепер, немов човен, відірваний від берега, пливу невідь-куди і не бачу причалу. Важкі німі дні повзуть повільно й ліниво, а ночі, безсонні, хижі і безконечні, з холодними тінями і тривожними думками насядають на серце: то вогняна хвиля його заливає, то холод пекучий сковує, і воно наче завмирає в передчутті ще більшої біди.

Мое серце немов прикуте ланцюгами до однієї думки: не хочу жити на цьому світі. Не хочу. Люди чекають Різдвяної зірки, а я не чекаю нічого. За вікном вигавкують собаки, у хаті так ядуче димно, що до ранку можна вчадіти, годинник монотонно цокає, а моє серце то викалатує, мов божевільне, то застигає, немов мертво. Боже, як важко, до зневіри.

І раптом — десь колядують. Невже під моїми вікнами? Хтось так гарно віншує, таким приємним баритоном. А далі — сміх, регіт.

Колядую разом з ними, дарма, що не чую свого голосу. Відроджується, очищається світ. Одягаю кожущину, накидаю на голову квітчасту хустку з густими френзлями і йду разом з колядниками у сніжну білизну Різдвяної ночі. Снігу — по коліна. Потріскує мороз, а колядки, дзвінкі й світлі, пробиваються крізь клапті хмар до самих небес. Божий світ сяє врочистістю і ясністю. Від німого суму й самоти зникає навіть слід.

На світанку йду з дівчатами до церкви. Моя душа — чис-

тить, уста шепочуть молитву, біль відступає.

Він мене обнімає очима, усмішкою, голосом. Я це відчуваю. Від Різдва світ прояснився, розвиднілося в душі. Великий жаль від того, що життя не склалося так, як я хотіла, відпустив серце, душевний тягар ослаб. Зачинивши для мене одні двері, Господь відчинив другі: я закохалася. Закохалася по-справжньому і, мабуть, навіки. Промінь благодаті засвітив і в моє маленьке віконце. Сільські дівчата, дуже милі й ширі, допомогли побілити хатину, розмалювали піч і до білизни вичистили підлогу. Парубки привезли і нарубали дров, віт вписав мене до книги мешканців села і видав документ на хату.

Столочена стежина перед старою хатиною свідчила, що я не самотня на цьому світі, а лагідний погляд молодого юнака сонячним промінцем зігрів самотню душу, солодкою млістю огорвав тіло. Глевка пітьма розсіялась, я усміхнулася дневі, день усміхнувся мені. Сумна хатина стала милою і світлою від того вечора, коли його уста торкнулися моїх. Я вже нікуди не хотіла їхати з Ведмедівки, бо тут були його очі, його цілунки — солодкі, терпкі, ніжні й ширі. Таїла від усіх своє кохання, дякуючи долі за те, що у найважчу мить життя подарувала мені коханого Михайла, співака Михайла, Михайлика. Моя любов була такою високою, мов небо, безмежною, як Всесвіт.

Відколи я дізналася, що Михайло належить до ОУН, у моїй душі поселився страх за його життя. Він був слухачем якоїсь таємної школи, до якої добрався двічі на тиждень, мав друкарську машинку, друкував і розповсюджував листівки з антибільшовицькою агітацією. Коли почалася війна, Михайло відкрито проповідував ідею самостійності (без будь-яких чужинців). Ця ідея приваблювала молодь, вона гуртувалася навколо нього, навіть повідомляла, що приховала гранати, набої, кулемети, залишені червоними, і готова захищати незалежність Української держави.

Під кінець літа 1941 року, коли фронт пересувався все далі на схід, гітлерівці розстріляли у районному центрі двадцять бандерівців без суду і слідства. Перед тим їх допитували у гестапо і дуже жорстоко били. Почувши таке, я знову втратила сон. Михайло відвідував конспіративну квартиру двічі на місяць. Мені не розповідав, де розміщена таємна школа і та квартира, щоб не хвилювалася. Але я однаково дуже гризлася, бо він ходив ніби по лезу бритви.

Завзяття боротьби передалося від Михайла мені, тому відчула у серці нестримний порив і непереборне бажання підтримувати його у кожну хвилину життя. Я кохала Михайла, гордилася ним, прагнула бути гідною його, бо він вибрав істину.

Я ще не знала, не відала, які труднощі й тортури чекають нас на шляху боротьби за вільну незалежну Україну.

Трієцарі. Художниця Катерина Штанко

— Паннусю, та годі вам сидіти в чотирьох стінах. Збирайтеся та гайда з нами колядувати!

До халупи пробивається дзвінкий сміх, а далі — якесь пробудження душі. Святвечір, Боже Народження Христа. Божественне світло немов пробиває мої груди. Я, відчувши Божу прихильність і підтримку, відчиняю двері.

Бог предвічний народився.

Прийшов днесь із небес,

Щоб спасти люд свій весь,

І утішився...

Читачів газети «Слово Просвіти» вітаю з Новим 2018 роком і Різдвом Христовим!

Євген БАРАН,
літературний критик

Хотів би двох речей побажати: української перемоги й української перспективи!

А ще, як любив говорити Опанас Заливаха, дивитися на світ українськими очима!

Якщо зрушимо стратегічні плани, приватні вирішуватимуться в силу нашої готовності й можливостей.

Що стосується літературних справ, то вони не оптимістичні, але й не безнадійні.

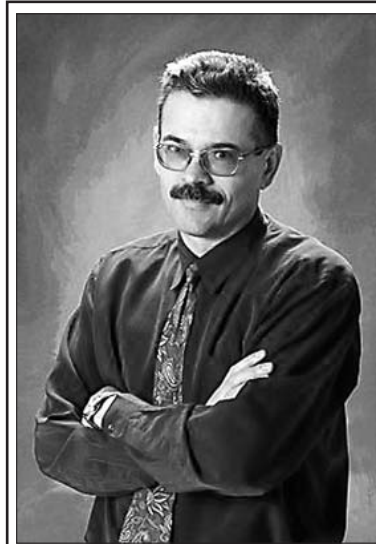
Чомусь не хочу писати сер-

йозно, тому обмежуся фразою свого односельця: “Хмара в наших руках. Керуймо правильно”.

Спілкуюся з молоддю і знаю: якщо витримаємо оцей геополітичний бардак та переживемо “історико-культурну амнезію”, зміни суспільні й культурні здивують багатьох.

Тому працюймо кожен на своєму місці. Головне, знаймо, де воно, наше місце, і відчуваймо, в який бік нам рухатися.

Здається, все з прогнозами. Розуміння і любові (того, що називається простим людським поняттям “щастя”).

Лист редактору.

Шановна пані Любо, пише Вам мешканка м. Бахмут Донецької області. Від початку трагічних подій на Донбасі я та мої друзі не покидали місто та допомагали стверджувати український простір різними засобами. Зовні Бахмут нагадує звичайне місто прифронтової зони, але внутрішньо має дивну духовну природу, це відчувають всі, хто приїздить до Бахмута. З початку російської агресії свідомо перейшла на українську, весь час відчуваю себе відповідальною за тримання України саме тут, на Донбасі. Це відчуття нині відоме багатьом українцям, залучилися ми до нього через небезпеку втратити свою державу. Сьогодні відкриваємо для себе безліч імен тих українців, які завжди тримали Україну — попри всі труднощі. Алла Горська належить саме до таких людей. У важкі часи звернення до мужніх шістдесятників додає сил пережити труднощі та робити те, що можеш зробити лише ти для України. Про це пишу в есеях “Мозаїки на кордоні” та “Духовний простір Олекси Тихого”. У міській бібліотеці організовуємо постійні лекції під рубрикою “Історія та культура України крізь простір та час”, на них теж розповідаємо про це, можливо, есеї будуть цікавими для читачів “Слово Просвіти”.

З повагою **Вікторія Бак**

Горська нікого не боялась, боялись її. Страх перед нею відчували всі пігмеї, що сподівались перечекати важкі часи, сховавшись у ніші.

Людмила Семикіна

Ми живемо в матеріальному світі, який має глибоку духовну сутність. Ілюзія зовнішнього світу не дає більшості з нас відчуття його духовну першооснову, а між тим, саме духовні витoki живлять зовнішній світ та дають йому можливість існувати в тому недосконалому вигляді, який ми часто вважаємо єдино можливим.

Світ рухають уперед такі нематеріальні речі, як любов, самовідданість, жертвенність, їх втілюють у собі вчинки конкретних людей, які кожен раз у своєму особистому житті повторюють Хресну Дорогу, спрямовуючи через Голгофу земне життя людства у майбутнє. Історичний шлях до майбутнього українського народу — це суцільна Голгофа.

Духовна складова формує зовнішній світ, а не навпаки, якщо б це було не так, то наш світ поринув би в прірву самознищення, не маючи джерела для розвитку. Народ існує, доки існують його духовні надбання. Він є відкрита система, здатна до постійного розвитку та самовідтворення. В якомусь сенсі народ ґрунтується на метафізичних засадах буття, їх викоринити неможливо. Є свій час існування нації, та він не обмежується часом конкретного історичного періоду, а розпоршується у минулому та проростає у майбутнє. Колиш людству стануть відомі справжні причини існування Всесвіту, тоді відкриються причини, що породжують націю. Кожна нація на Землі виконує своє призначення. В різноманітності криється пояснення єдності світу. Руйнування різноманітності світу на будь-яких рівнях веде до порушення законів його існування та може призвести до самознищення одноманітної системи, тому самовідтворення націй є необхідною умовою існування світу.

Відомий діяч Греко-Католицької Церкви Теофіл Коструба розглядав націю “не як винятково біологічно-соціальний феномен з метою самого в собі, а як живу синтезу, перш за все, поняття Божого твору, а далі біологічно — соціального феномену, який повинен кермуватися не виключно національним егоізмом, а головню моральними засадами, які є метафізичного походження” [2, с. 272].

Нація та народ існують насамперед за моральними законами. Її представники можуть пережити лихі часи, бути підкореними та частково асимілюватись в іншому народі, але приходять певний час — і годинник буття починає розгортати час пробудження самосвідомості нації. Тоді приходить Той, хто каже: “Возвеличу малих отих рабів німих, я на сторожі коло їх поставлю слово”. Слово починає жити

Мозаїки на кордоні

Велична постать Алли Горської

Мабуть, ми всі маємо обов’язок перед народом, в лоні якого народжуємось. Безсоромне життя — це життя поза простором свого роду. Життя наших пращурів залишає духовне нашарування, яке відчувається як сумління. Якимсь чином здобутки всіх, хто жив до нас, допомагають нам, навіть тоді, коли ми не згадуємо про них, але живемо у тому просторі, де жили колись вони. Саме мова є кодом доступу до цього простору, опрацьованого духом.

Творчість Алли має вселенське звучання, але одночасно в ньому присутня суто українська тема. “Я працюю, щоб було мистецтво сучасне, — писала Алла Горська, — українське, яке представляє свій народ. Народ незламний. Мистецтво, яке репрезентує націю, в свій час ніхто не зможе звалити” [1, с. 425].

Наш світ побудовано так, що в ньому поряд можуть перебувати люди зовсім різних духовних світів. Ми спілкуємось, взаємодіємо та можемо не уявляти до кінця, наскільки різна наша внутрішня сутність. На мій погляд, Алла не тільки зовні була величною жінкою, вона внутрішньо була велетнем щодо більшості. По її творчості ми можемо лише уявляти, які величні думки та безмежні мрії захоплювали земну жінку неземної вдачі на ім’я Алла Горська.

Працюючи три роки сценографом і художником костюмів у “Другому українському театрі”, Алла захоплювалася можливостями самовираження: “Та ж тут можна малювати світлом, розумієте? Малювати темрявою, дощем, хмарами! Це ж геніально — плинний об’єм! Куди до біса скульптура! А кольори? Таких у житті не вигадаєш!” [1, с. 422]. Вистави, до яких малювала декорації та ескізи костюмів Алла Горська, заборонили, і вона назавжди залишила театр, а в 1965 року звернулася до монументалізму. З цього періоду разом з Віктором Зарецьким, Григорієм Синицею, Галею Зубченко, Геннадієм Марченком, Олександром Коровасем, Іваном Куликом, Василем Парахінім вона починає працювати на новобудовах Донбасу, власноруч виконуючи надзвичайні мозаїки, з яких починається сучасне українське монументальне мистецтво.

Пишу ці рядки 2017 року на тому ж Донбасі, який став місцем невсучасного конфлікту, де зішлись імперські та олігархічні інтереси, шматуючи тіло нашої Неньки-України. На моїх очах творились дивні речі. Світ, до якого ми звикли, став крихким, почав котитись у прірву війни. Наякані люди штурмували автобуси та вагони потягів і бігли кудись, аби сховатись від чогось, чому ми не мали назви. Страх та відчай панували серед населення. Керівництво втікало ще швидше, користуючись відпустками та заздалегідь придбаними путівками, в надії перечекати навалу несподіваного ворога, з яким, на їхній розсуд, не потрібно було сваритись, тому що, коли все заспокоїться, можна буде повернутися після відпочинку та продовжити керувати, вшановуючи нових господарів.

Дивні речі відбувались і в моїй свідомості та свідомості багатьох моїх знайомих. Ми почали відчувати себе українцями, і саме це вселяло в нас сили для спротиву. Розглядаючи мозаїки, створені Аллою Горською разом з однодумцями, в 60—70-х рр. XX ст. саме на Донбасі, розумієш, що це не лише витвір мистецтва — це духовний щит, який так поспішали залишити нам ті, хто гарячкувало жив у період короткої відлиги, та який міг захистити нас, звичайних українців, в той час, коли кидали нашу землю колишні керівники. Захист був у пробудженні нашого духу та у скріпленні його вірою в перемогу. Мозаїк не так багато, але вони варті того, щоб про них згадати.

Мозаїки у Донецьку: на п’ятій школі уособили в собі творіння Всесвіту, в якому

з самого початку вже було місце України.

“Жінка-Птах” у магазині “Рубін” на тлі чорної безодні Космосу в спіральному танку вибрикувала яскравими кольорами буття.

У Маріуполі на стінах ресторану “Україна” — “Боривітер”, символ нескореного духу, який поставив із поривів вітру та енергії у вигляді птаха-вітру, спроможного пробуджувати нові мрії та втілювати їх у життя.

“Древо Життя” з різнокольоровими листями та квітами, яких не зустрінеш на землі, але побачиш уві сні, легкому та щасливому, після якого любиш увесь світ та відчуваєш свою єдність з кожною часточкою Землі та зоряним небом.

У Краснодоні на головній стіні Музею молодогвардійців — “Прапор Перемоги”. Живі, поранені та мертві в єдиному пориві виборюють своє право на людську гідність. Постаї заповнюють площину у 100 м² тривимірному світу, перетворюючи її на багатовимірний простір сили людського духу.

Переді мною карта військових подій березня 2017 року. Ситуація на сході України. Місця, де залишилися мозаїки, які створювала Алла Горська разом зі своїми однодумцями, помічаю та об’єдную їх однією лінією. Краснодон усередині тимчасово окупованої території, Донецьк за 70 кілометрів від лінії розмежування. Маріуполь тримає кордон на території України.

Дізналась від Людмили Огневої, народної майстрині та журналіста, упорядника книги “Алла Горська. Душа українського шістдесятництва”, про те, що в Маріуполі мозаїка “Древо Життя” була схована за глухою стіною власників ресторану, але за клопотанням Людмили Огневої та небайдужих людей нещодавно відкрита.

Дивлюся на умовну лінію, що повторює лінію фронту, яка тримає Україну в її земних та небесних кордонах, та уявляю мужню жінку та інших відважних митців, які власноруч в 60—70-х роках XX ст. через мистецтво створювали умовну лінію кордону, далі якої не просунеться війна у XXI ст.

Можливо, це лише моє уявлення, але, споглядаючи на “Прапор Перемоги”, розумію, що сьогоднішня створюється водночас минулим та майбутнім, яке в особі окремим могутніх людей духу втілюється в картини, мозаїки, музику, слова та вчинки, що накреслюють вічне існування для роду, народу, нації та людства.

І тоді, у найважчі часи, з’являються люди, які свідомо або несвідомо відчувають необхідність зупинити руйнування краси, істини та правди. Вони залишають домівки та власним життям перешкоджають розповсюдженню хаосу небуття. У важкі часи війни на Донбасі поряд із добровольцями, військовими, волонтерами та всіма нескореними була та досі залишається Алла Горська, яка розчинила свій дух, своє життя, свою любов у МОЗАІКАХ НА КОРДОНІ.

Якщо уявити нашу зустріч з Аллою в іншому житті та вимірі, вона постала би перед нами як Митець-Титан, який малює зірками, сонячним вітром, плеядами та галактиками в своєму творчому дійстві підкорюючись музиці серця, яка споріднено пульсує в унісон з музикою Небесних Сфер. Можливо, саме зараз десь за обрієм нашого світу, який є лише початком іншого, більш прекрасного та величнього, вона в своїй невтомній творчості зайнята дійством творіння згідно з планом Всевишнього. Але інколи щось схоже на смуток повертає її обличчям до голубої планети в одному з рукавів Чумацького Шляху, яка ще тільки намагається випростатись з обіймів темряви, в чому завжди допомагала та будуть допомагати Митці-Титани, які нам більш відомі земним життям, схожим на Хресну Дорогу. Саме такою пройшла свій шлях земна жінка на ім’я Алла Горська.

Література

1. Алла Горська. Душа українського шістдесятництва / Упор. Людмила Огнева. — К.: Смолоскип, 2015. — 712 с.

2. Шкраб’юк П. В. Монаший Чин Отців Василіан у національному житті України / П. В. Шкраб’юк. — Львів: ВВП “Місіонер”, 2005. — 439 с. 56 вкл.

Вікторія БАК,
кандидат педагогічних наук,
м. Бахмут Донецької області

Війна може прийти на наш поріг кожної миті

За переписом 17-літньої давності росіян у Сумах 12 %. Нині в нашому місті вони мають три російські школи: № 30, 18, Олександрівську гімназію, а також дві приватні школи. Одна з них — Святомиколаївська, її організував і опікується нею Московський патріархат. До слова сказати, що в Росії немає і не було жодного навчального закладу українською мовою.

Олексій ШЕВЧЕНКО,
м. Суми

Після ухвалення Рішення Сумської міської ради про те, що з 1 вересня 2017 року базові дисципліни в усіх школах Сум викладатимуть державною мовою, російськомовні розпочали активний захист своїх завоювань. Написали листи-скарги в ОБСЄ, до різних посольств, Уповноваженому з прав людини, Президенту України, депутатам різних рівнів. Обходили всі класи російських шкіл для збору підписів проти переве-

бавити черги на чотирикімнатну квартиру, яку по плану через місяць повинен був отримати. (Вигнали з роботи — втратив чергу на квартиру). На той час у мене було троє малих дітей. Ще й дружина на інвалідності.

Зате росіяни і прихильники “рускава міра”, навіть під час нападу Росії на Україну, навіть після того, як загарбали добрий шмат нашої території, — мають в Україні все, що побажають... У цій ситуації мене тішить лише те, що в Україні, на відміну від багатьох інших країн, які декларують

Захисниками інтересів батьків-скаржників були юристи Максим Сафронов, Ірина Рибницька та вихованець, як він сказав, директора Олександрівської гімназії Гончаренко — Владислав Котляр (голова партії Клименка в Сумах — “Успішна країна”). Клименко — колишній керівник податкової служби в Україні, який зараз “у бігах”, і, напевне, з-за кордону фінансує свою партію.

Свій позов у дискусії захисники російських інтересів аргументували тим, що перехід на українську мову для їхніх дітей буде некомфортним, і змушувати дітей навчатися державною мовою — насильство над ними. Коли ж цих адвокатів запитали, чи буде дітям комфортно, коли вони після російських шкіл вступатимуть в українські ВНЗ, то Сафронов сказав, що російські виші в Україні є. Він не назвав, правда, які саме ВНЗ, бо, очевидно, вони перебувають у “ДНР-ЛНР”. Суд тривав майже 5 годин, було багато запитань з одного і другого боку. Видно було, що позивачі добре готувались і використовували мовне законодавство українофобів Ківалова-Колесніченка, яке вже відмінено Верховною Радою України, але відміну не підписав Президент.

Захист сторони відповідалів — Сумської міської ради та управління освіти і науки організував депутат Сумської міської ради, фракції “За Україну”, недавній учасник АТО — Володимир Чепік. З боку відповідачів були також юрисконсульти управління освіти і науки Світлана Стеценко та директор КУ ССШ № 30 Лариса Сопіна. Вони не лише зарекомендували себе фахівцями, обізнаними зі справою та законодавством, а й людьми патріотичної позиції. Останнє, зіштовхуючись із держслужбовцями, мені доводилося зустрічати нечасто. Відповідачі апелювали до Конституції України та Рішення Конституційного Суду. Також наголошували на тому, що в “Законах про охорону дитинства” “утис-

себе християнськими, по-справжньому восторжествувала християнська мораль. Переважна більшість українців люблять ворогів своїх і прощають їм усе. І не лише зовнішніх ворогів люблять, а й внутрішніх теж. Охоче знову і знову вибирають у депутати тих самих корупціонерів, прощають їх у судах, особливо представників крупної мафі.

14.07.2017 року в Зарічному суді Сум відбувся розгляд справи, у якій троє батьків учнів сумських російських шкіл вимагали скасувати Рішення Сумської міської ради від 29.03.2017 р. № 1850 — МР про викладання державною мовою базових дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах міста Суми.

дення навчання на державну мову. Знайшли людей, які подали позови до суду, і знайшли адвокатів, які представляють їхні інтереси в суді. Така бездоганна налагодженість справи засвідчує, що “руський мір” у Сумах має міцний бойовий дух, добре організований, володіє сильними кадрами та ресурсами, і добре, якби правоохоронні органи про них знали, бо Росія все-таки з нами воює. Вважаю: це не буде утисками демократії. Війну можна виграти лише тоді, коли її вважаєш війною і відповідно поводишся. Наприклад, свого часу, коли Японія і США почали воювати, то американці у своїй країні відшукали кожного японця та тих, хто підтримував японські інтереси, і контролювали їх аж до закінчення війни.

Гвалт на весь світ представники “рускава міра” в Сумах зчинили, знаючи, що законодавство у нас таке, що за заявою батьків держава повинна розглянути можливість організувати навчання дітей будь-якою мовою (до речі, це найпоступливіше до нацменшин законодавство у світі). Як бачимо, очі, за заявами, і надалі зможуть віддати свою дитину в російські класи названих уже шкіл, тому на публіку можна було б і не грати.

Пригадую: коли у 80-х роках у Сумах я хотів віддати свою дитину до української школи чи класу, — їх у нашому місті не було. Мої претензії до тодішньої влади щодо відсутності українських шкіл стали вагомим аргументом, щоб вигнати мене з інституту — заочного відділення, з роботи та поз-

Відкриття Світлиці

ки”, про які говорять позивачі, — не зазначені.

Сторону, яка відстоювала українські інтереси, підтримали кілька десятків представників української громади нашого міста. Не маючи права на виступи, вони висловили свою позицію через плакати, на яких було написано: “Любіть Україну!!!”, “Імперія — не пройде”, “Російська мова — духовні кайдани України!”, “Хай росіяни мають в Україні все те, що українці мають в Росії — нічого!”, “Громадськість — проти російської колоніальної політики в Сумах!”, “Підтримаємо українські інтереси!!!”, “До хохлів: немає нічого мерзеннішого, як бачити рабів, які захищають своє рабство!”, “Мовою держави не розмовляють окупанти і раби!” (Карл Маркс), “Російська мова — мова агресора!”.

Суперечки між представника-

училищ, коледжів, вищих навчальних закладів, а й радіо, телебачення, газет, бібліотек, театрів, кінотеатрів, парафій української церкви, іншого. Останніми роками закрили єдину українську бібліотеку в Росії в Москві та зламано хребет, як українському, Кубанському козацькому хору. І це було не лише під час війни. Як інформували ще років 10 тому сайті українців Росії “Кобза”, у РФ майже щороку вбивали або калічили когось із керівників українських організацій, незалежно від того, чоловіки то були чи жінки. Ще років 7 тому, перебуваючи на Світовому Форумі Українців, я зустрів там “землячка” з Росії. Він опитував представників різних областей України на Форумі про настрої щодо відділення українських територій від України. Коли ж я запитав у нього, для чого він це робить, він знітився і сказав: “Та розумієш, у мене ж багато дітей і онуків і я там живу...”. Як бачимо, Росія вже давно “прошпунувала” ґрунт щодо сепаратизму в Україні. І нинішня війна — це не випадковість, і готувала її Росія давно.

Як неодноразово заявляли в ЗМІ, Президент РФ Володимир Путін, деякі інші російські можновладці, російські найманці, які воюють на території України: у Крим і на Донбас вони прийшли, щоб захистити “рускоязычное население”. Від кого і від чого захищати? Від українців?

Адже в українському Криму і Донбасі майже все українське було знищене ще у минулому столітті. Це те саме, якби українці прийшли в Росію, щоб захистити її від росіян. За інформацією директора Інституту української мови Павла Гриценка, у газеті “Слово Просвіти” (ч. 24 за 2014 р.) доктрина захисту російськомовного населення виникла у Росії офіційно, як державна, ще 20 років тому, коли Борис Єльцин у секретному указі, нині розсекреченому, чітко висловився, що всі, хто говорить російською мовою, хоч де б вони мешкали, є об’єктом захисту Росії. Виходить, наявність російськомовного населення в Україні є першою і основною підставою вторгнення росіян в Україну будь-якої миті... Саме російські навчальні заклади в Україні і дбають про наявність у нас такого населення, щомиті можуть до нас прийти захищати сусідів.

Суд відмовив у задоволенні позовних вимог. Позивачі обіцяють подати апеляцію. Правова війна за Україну і за душі дітей триває, бо дехто і досі вважає, що “там, где ступила нага рускава челавека, — русская земля”. Війна може прийти на наш поріг кожної миті.

Старі й малі

ми різних сторін не згасали і під час перерв у суді. Коли найзапекліший адвокат “рускава міра” в суді Ірина Рибницька, яка заключну промову виголосила російською мовою, запитала: “Чому Ви нас усіх вважаєте росіянами?” — їй пояснили, що хто кого підтримує, той тим і є. “Якщо ви підтримуєте російську мову, то ви підтримуєте російські інтереси і Росію...” — такою була відповідь, і вона логічна. Адже культурно-просвітницькі центри будь-яка держава в інших країнах будує для популяризації саме своєї мови і культури. Ще такого не траплялось, щоб Росія, наприклад, відкрила у якійсь державі культурний центр для пропаганди не своєї мови і культури.

Названих лозунгів, суперечок, рішення міськради, цього суду, — могло б і не бути, якби росіяни не використовували свою мову та культуру для війни — зросійщення українців, що розколює українське суспільство, робить Україну слабшою. Усього цього не трапилося б, якби українці могли в Росії реалізувати свої мовно-культурні права. Але українці в Росії не мають нічого: не лише дитсадків, шкіл,

Пікет за Український дім

“Просвіту можна розглядати як технологію програмування Живого Слова, принцип живого світла для нації”.

Уляна СВЕРЕДЮК,
Богдан ДЯЧИШИН,
м. Львів

Світлом науки і знання
Нас, дітей, просвіти...
З духовного гімну
“Боже великий, єдиний”

Не слово при людині,
щоби бути словом,
а людина при слові,
щоби бути людиною.
Андрій Содомора

Українці 150 років тому отримали можливість усією громадою долучатися до Слова, жити ним, його життєдайною силою, уділяючи світло знання своїм ближнім і нащадкам. Від такого поділу, за законом світла, українське слово ставало ще досконалішим і гарнішим. Про життя у слові, життя і слово, слово як життя — мабуть, найглибші Франкові думки й роздуми, якими він засівав ниву життя українського люду (“Житє і слово” — літературно-художній та громадсько-політичний часопис, що в 1894—1897 роках виходив у Львові за редакцією Івана Франка).

Тільки сьогодні українство може не лише збагнути велич титанічної праці просвітників, а й має унікальну можливість підійти до “Просвіти” як громадської організації, дослідити її у просторі та часі: в просторі Галичини, звідки вона почалася, і в часі світла й темряви епох, через які їй довелося пронести своє світіння до сьогодення. Сьогоднішнього дня впродовж 150 років. Унікальність полягає в тому, що Просвіту можна розглядати як технологію програмування Живого Слова, принцип живого світла для нації — національної освіти, який був закладений у самій ідеї створення та в найменуванні “Просвітою”, бо національну ідею сьогодення ми б означили так: працювати вдень і вночі, щоб рідна мова звучала в щоденному ужитку в усіх закутках України.

Життя і Просвіта

З одного боку — для вияснення ідеологічних основ візьмемо до уваги їх маніфестування на Установчих зборах Товариства “Просвіта” від 8 грудня 1868 року. Тоді всі промовці вказували на “Просвіту” як на національну за характером, масову організацію. З’ясувавши 10 засад, які визначали природу Товариства, можемо стверджувати: “Просвіта планувалася і стала — національною, демократичною, раціональною, масовою, громадською, орієнтованою на розвиток, непохитною в дотриманні обраного курсу, яка, крім поступового запровадження змін, мала гарантувати безпеку свого існування й бути конкурентоздатною і самодостатньою інституцією” (Володимир Паишук, “Товариство “Просвіта”: формування організаційних норм та засад (1868—1939)”. — Львів: Національна академія наук України, інститут ім. І. Крип’якевича НАН України, 2015. — 152 с., с. 139).

З другого боку — образ “Просвіти” в душах людей після 1939 року, позбувшись дотичності до реального життя, тільки зідеалізувався. Що-небудь інше перетворилося б на безформну хмарку, доля якої — розтанути в часі, але живе світло ніколи не зникає безслідно: ідеалізується у серцях, воно тільки стає ідеальнішим. Так образ “Просвіти” накопичувався в інших формах української пам’яті, чекаючи на свій час. За сприятливих обставин, якими є вступ в еру інформаційних технологій, світло “Просвіти” набуло властивостей когерентності, перетворившись

на лазерний промінь — надточну оптичну технологію високих енергій і неймовірної енергетичної сили. Щоб збагнути значущість таких перетворень Живого Слова, розглянемо, як усе це відбувається в просторі та часі.

Живемо в епоху комп’ютеризації усього нашого буття. Програмування — це

Пам’ятник “Просвіті” у Львові

всього лиш оптична ілюзія руху (1 — є сигнал, 0 — відсутній), але тут мусить бути присутня форма, в якій цей рух здійснюється — комп’ютер підключений до живлення, щоб реалізувати рух 1 і 0. Так і в оці — “бачу-не бачу”, мусить бути дотримана ідеальність форми цього руху — життя людини як Божої форми... Творець наділив людину здатністю мислити, на відміну від тварини, яка дивиться собі під ноги й “затримана в ідло”, займаючись тілесним, а також від співочих пташок, які тільки “духовним зайняті”. Людина на противагу від них — жива істота, що завжди у вічному пошуку, бо поставлена лицем перед постійним вибором середньої стежки, яка “усе не до снаги їй”, як з іронією зауважує професор Содомора у своїй поезії, маючи можливість проаналізувати досвід життя людства упродовж двох тисяч років — з дохристиянських часів, в оригінальних творах давньогрецьких філософів і провідного лірика Риму Горация (65—8 рр. до н. е., “золота середина”).

У бесіді, спілкуванні людина послуговується словом рідної мови, щоб її думки мали здатність матеріалізуватися, створювати спільноту думок людського доквілля. Тільки в громаді відкритого типу, з рідною мовою живого слова, якою є “Просвіта”, — народ об’єднаний словом на рівні сердець, який дослухається до порад Шевченка: “...Та читайте / Од слова до слова, / Не минайте ані титли, / Ніже тії коми”, бо тільки тоді існує можливість, наче в аптеці, на терезах життя ВІддавати або ДОважувати кожне слово, щоб не виникло страху, коли й людині без сторонньої допомоги потрібно ВІдважитися, щоб уже ДО-мови-тися, а отже, порозумітися з собі подібними на рівні поруху сердець без брязкання зброї. Порівняймо любов до світу, як програмування серцем, що

“Думка має випереджувальну дію...”

— Пане Богдане, як Ви, науковець технічного, так би мовити, спрямування, раптом стали гуманітарієм — письменником, членом Української асоціації письменників, лауреатом кількох літературних і літературно-мистецьких премій? Чи маєте нині лад у душі?

— Я би не сказав, що маю. У мене постійні сумніви. Я все життя шукав правди й ідеалу. Ідеалу — в людині, а правди — загалом. Бо ми живемо в такому світі.. Маю характер: або починаю діяти, або в собі перевертаю. Працюю, щоб моя праця принесла користь людям. Не чекаю нагород. Як буде якась — буде приємно. Не більше.

— Ви познайомилися з Андрієм Содоморою 2006 року. То під його впливом почали інтенсивно писати?

— Смерть дружини спонукала. Маю вільний час. І побачив, що щось треба робити. І ще були й інші спонуки.

— Чи Ви вже навчилися, за Сенекою, “попідшати спочатку в себе”, а вже потім — до когось?

— Моє кредо: будь чесним перед собою, себе не зрадь. Наголошую: перше — перед собою. Тоді будеш чесним перед Богом і оточенням.

— Можете назвати кілька прізвищ українських письменників, які продовжують справу Івана Франка — те, про що пише Андрій Содомора: “Іван Франко — зразок, як можна погоджувати своє з суспільним”?

— Однозначно — Андрій Содомора. Ліна Костенко — це само собою. Михайло Слабошпицький активно працює. Роман Федорів творив, попри комуністичну систему — його твори читали. М. Слабошпицький подобається цілеспрямованістю, працездатністю. А головне — те, як він усе реалізовує. Прикро, що в А. Содомори із 53 виданих книг — 44 побачили світ у Львові. І в Києві його погано знають.

Богдан ДЯЧИШИН: «Я все життя шукав правди й ідеалу»

У Львівському відділенні НСПУ відбувся творчий вечір Богдана Дячишина, науковця і письменника — автора шістьох книг есеїстики, спогадів, роздумів: “Думки пам’яті”, “Слово про вічне”, “Думне слово”, “Пережите-перечитане”, “Крихти живого часу Андрія Содомори”, “Слово Андрія Содомори”.

Про одну з них — “Крихти живого часу Андрія Содомори” відгукнувся Михайло Слабошпицький: “Андрій Содомора — наш видатний сучасник і наша національна гордість. Слава Богу, що знайшовся Богдан Дячишин, який нарешті від усіх нас віддав належну шану Андрієві Содоморі. Це — не традиційна апологетична книжка, а книжка-рецензія, книжка-діалог. Одне слово, це розумна книжка, як і належить в ідеалі бути книжці саме про Содомору”.

Богдан Дячишин — кандидат технічних наук, доцент, член Української асоціації письменників. Працював у НУ “Львівська політехніка”, у Лісотехнічному університеті. У 35 років опублікував понад 50 науково-методичних праць.

А 2014 року почав писати “для загалу”. Бо надійшов для нього час роздумів, світоглядних пошуків. Про це та інше — в інтерв’ю з Богданом Дячишином, яке й пропонуємо увазі читачів.

— Віра чи розум — що вагомніше для того, аби люди любили одне одного?

— На перше місце має йти розум і діло. Маєте розуміти: в що входило і в кого. Думка має випереджувальну дію. Українське прислів’я — немовби з Божого джерела.

— Куди звичайна людина частіше дивиться: у зоряне небо чи під ноги?

— Під ноги. Інколи — й на зорі поглядає. Чим більше людей дивитимуться на зорі, тим більше зростатимуть духовно. Коли я на горі працював, — боявся на зоряне небо дивитися.

— Чому?

— Яка то велич Божа — зоряне небо! Як

нам, людям, осягнути цю велич? Як зрозуміти?

— Чи наші політики колись будуть чинити за Володимиром Вернадським: “Треба мислити глобально, а діяти локально”?

— Ніколи. Хіба коли патріоти, інтелектуали і технократи прийдуть до влади.

— Чи світ знає, що його, за Миколою Амосовим, має змінювати наука?

— Світ знає, але ж він занадто довіряє нам усім. Якщо здійснюємо поступальні дії, то маємо прораховувати їх наслідки. Але ми, переважно, односторонньо підходимо. Треба завжди прораховувати всі наслідки — перед тим, як щось створювати. А ми — віддаємо перевагу тимчасовим угодам. Словом, комерція бере гору.

— Чи погоджуєтеся з думкою академіка Віталія Дончика, який вважав свого часу (нещодавно відійшов у засвіти), що справжня наука також містить “великий і вічний фермент любові”?

— Так.

“Треба переконувати прикладом...”

— Доки українці писатимуть історію “кров’ю на своїй землі”, як це з болем констатує Ліна Костенко?

— Поки не помудріємо. Головне — побороти в собі стереотипи. Поки що про це сказати не можемо. Відбувається якийсь хаос. Замість того, щоб думати, людина просто виживає.

веде людину життям по світу, й примітивне двійкове програмування кожної війни: “я тебе або ти мене” — програмування одного тільки небуття, взамін на місце під сонцем без права вибору, коли людське начало в людині зводиться до пустого місця. Тому, зрозумівши глибину кожного людського серця, наповненого одною любов’ю, без краплі ненависті, людина знаходить середину стежку. Ненависть між людьми не передбачена в жодній програмі, як не запрограмоване змагання між правою і лівою рукою, між одним і другим оком чи вухом. Просвіта — відлік світла у будь-якій темряві. Що мені добре, те мало б бути добром для інших, якщо я сприймаю і розумію інших, то й прийняти мене “таким, як я є” мають і вони, бо сутність людини — бути собою, не зрадити себе, свою пам’ять, пам’ять свого роду, на-роду, родо-воду, що і є генофондом кожної нації. Думки — це не лише те, що спонукає до мисленого роздумування, а й згусток енергії слова, рідного слова, яке просвічує людину, котра тому й називається освіченою, бо починає світитися сама, роз’яснюючи і ближнім шлях на Божий світ з темниці по-тойбіччя. Так народилися всі відомі людям світи, і вони немислимі без світла і Слова, яке було таки на початку.

Цілісність людини — в пошануванні слова, що є серцем мови, а отже, в русі до перемоги над руйнівними чужими їй стереотипами, в пошануванні людини-індивідуума з “живим” людським серцем у грудях, а не мотором найдорожчої машини. Тільки плинність: чуття рідної мови, рух крові у серці тримають людину на поверхні круговерті життя в бурхливому часі, а не октанове число пального. Про такий підхід в українській філософії розмислює ректор Франкового університету міста Львова: “...гуманітарний ідеал науковості здійснює поворот у пізнанні від загального до одного, індивідуального.

Принципово важливою особливістю гуманітарного пізнання є установка на ціннісні орієнтації суб’єкта, його належність до тієї ж реальності, яка стала

об’єктом пізнання. Гуманітарне пізнання, якщо і встановлює істину, то воно означає, що суб’єкт досягнув розуміння гуманітарної сутності дійсності, виявив у ній певний ціннісний сенс...

Сподіваємось, що у XXI ст. ми вступили у принципово нову фазу людської цивілізації..., коли техніка стає сферою реалізації сутнісних сил людини, розвитку творчого, гуманітарного начала в ній” (*Володимир Мельник, “Філософія і наука”. У кн. “Антологія сучасної філософії науки, або Усмішка ASIMO” — Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. — 568 с., с. 29—30, 66*). Й усі ми сподіваємось, бо гуманітарний ідеал людини, виховання й самовиховання, формування світогляду молоді є одним із основних засобів уникнення глобальної катастрофи. На підтвердження цього слова Стівена По-ста з приводу праці Мічіо Кайку “Фізика майбутнього”: “Від Аристотеля до Томи Аквінського досконалістю вважали мудрість, що виникає з досвіду і стосунків з іншими людьми, через які добродієсне життя пізнається на прикладі. Ключ до нашої досконалості — не генна інженерія, а виховання характеру”.

Дослідження історії “Просвіти” у праці Володимира Пашука підтверджує, що 150 років тому та ж ідея опанувала головами наших пращів: “У зв’язку з цим можемо вказати, що молоде покоління галицьких діячів, усвідомлюючи складне соціально-економічне становище русинів-українців, розуміючи, що очікування їхніх життєво важливих справ політичними чинниками, у т. ч. державними і крайовими, неможливо, як і сподіватися на активізацію зусиль старшого покоління політиків — вирішило взяти на себе сприяння поступу галичан. Для цього молодь скристалізувала національну ідеологію, в якій важливе місце відвела просвітній праці, спрямованій на всебічний розвиток народу” (с. 141).

Як бачимо, ідея справді була реалізована у найвдаліший спосіб у проекті “Просвіта”, що за сучасними мірками належить

до найвищих технологій — програмування Живого Слова для цілої нації.

Людину можна виселити з рідної землі, з рідної домівки, але “рідний” і “рідина” об’єднані спільним коренем і властивістю плинності крові, як і води. Українське слово, як серце, об’єднує українців, хоч би де вони перебували в просторі та часі. Це і є технологія мовного програмування.

Сьогодні у Львові над Франковим університетом майорить синьо-жовтий прапор. На його тлі кожен може побачити скульптурний ансамбль: Галичина, яка двома руками об’єднує Віслу і Дністер з глеками, з яких витікає вода, що застигла в камені понад 100 років. Так наша земля, вододіл, у жіночій формі об’єднує в кожному оці північні і південні моря. В одну мить при одному погляді вгору. А при вході — Освіта і Робота, теж з каменю, у вигляді жінок, оточених дітьми. Зважте: не Світ і не Робот. Так архітектура Львова, не тільки ровесниця “Просвіти”, свідчить про розквіт епохи мовного програмування, перерваний Першою світовою війною. Крилатий лев Марка-євангеліста з розгорнутою книжкою і написом латиною: Pax tibi! — Мир тобі!, що прикрашає одну з кам’яниць на центральній площі Львова, побудовану 1589 року в час не такого вже й темного, як нам вбивали в голову, середньовіччя. Справжнє світло концентрувалося в університетах, архівах, бібліотеках, книгах, які всі родом із середніх віків. Культ особи позбавив авторів цих рядків батьківщини й материзни, а культ науки, просвіти й освіти об’єднав у просторі та часі. Цією статтею пропонуємо започаткувати рубрику, присвячену “Просвіті”, як технології мовного програмування, що діє за законами світла й реалізованої нашими предками на українській землі, де завжди на початку було Слово, читане очима з думкою серця, бо “Око — то світильник для тіла”... У римлян синонімом ока є світло (lumen — світловий потік). Тому Пліній висловив загальноновизнану думку: “В очах — живе душа”.

— Як Ви живете — тільки думками чи й почуттями?

— Маємо бути зрівноваженими. “Серцю не накажеш” — є прислів’я, але щоб серце не диктувало, люди мають користуватися розумом. Я вірю, що Творець створив людину для вічності.

— Чи й справді був колись такий час, коли, на думку Андрія Содомори, “в роздвоєнні ще не була людина”?

— Так, коли людина жила в гармонії з природою.

— Як Ви думаєте, чому Тарасу Шевченкові не пощастило з пошуком “подружнього серденька”?

— Я так думаю: якби кохання було почуттям, то під час кохання не було би потреби говорити, що “будемо разом до смерті”. Шевченко не зустрів ту людину, йому Богом дану, яка б його настільки запалила. Бо кохання — не тільки почуття, а щось вище.

— Чи Вам вдалося з дружиною “набутися разом” (Ліна Костенко)?

— Так. Я вважаю, що вдалося, попри проблеми, які були в житті. Ми завжди були вкупі — як єдине ціле. Ми доповнювали одне одного.

— Чи прислухається колись Росія до Берта Геллінгера, який констатував: “Якщо молодша історично сестра Росія постійно втручається у життя старшої України, це спричинює дисбаланс”? і чи Захід практично готовий попрацювати належно над усуненням цього дисбалансу?

— Захід до кінця не розуміє цієї загрози. Захід надто прагматичний, шукає тільки вигоду в своїх діях. А Росія — це штучний конгломерат. І. Франко показав “неситого вовка”, а Т. Шевченко — в “Катерині” москаля, який сидить на коні, і з коня не злазить. Тобто піде туди, куди його кінь понесе.

— То яке призначення людини в цьому світі?

— “Суть людського життя — в доброчесності” (Аристотель).

— Як переконати молодь, що головне заняття людини будь-якого віку — читати книги?

— Треба переконувати прикладом — приміром, Ейнштейн. Чи Олег Кришталь, академік, переконував: читання привчає людину до роздумування. І дитину, і дорослого треба вчити — і любити, і думати. Обидва питання надзвичайно важкі.

— Як Ви розумієте поняття “логіка буття”?

— Все, що мені корисне, повинно бути корисне і для інших. То — Божі закони: щоб ми іншим не шкодили, та й навколишньому середовищу — також.

— Перечитуючи Вашу книжку “Пережиті-перечитані”, я думаю: автор тієї книжки — більше лев чи лис? Бо, як казав Макиавеллі, “не можеш бути левом — будь лисом!”

— Людина повинна намагатися творити добро. А інколи — не бути занадто справедливим: нащо мучити себе та ближніх. Мені легше прощати і забувати. Хоча на початках, коли я розчаровуюся в якійсь людині, дуже переживаю. Знаєте: логіка математики спрямовує до логіки життя.

— “Час — найбільший парадокс. Ніхто не може сказати, що таке час”, — пише Андрій Содомора. А Ви можете сказати, чи Ви вже дізналися, що таке — Час?

— Він каже те, що в Ньому.

— У цей час, коли ми розмовляємо, чи є теперішній Дячишин? За А. Содоморою, “теперішнє — присутнє у своїй відсутності”?

— Я б сказав: так, Дячишин, себто я — теперішній.

— Чи питали Ви когось, чи цікавилися, які саме Ваші думки, висловлені у книжках, розбудили чийсь розум?

— Я маю багато відгуків. Товариш мій каже: виникло в мене більше думок, ніж було до того. З Кривого Рогу жінка написала: “Книжка змусила мене переосмислити все своє життя”.

— Свідомих не люблять. Як Ви думаєте — чому?

— Свідомі люди не суперечать логіці буття. А більшість людей не схильні до цього — не керуються свідомістю. Рецептори у них приспані.

— “Упорядкований рукою Творця хаос — уже не хаос, а модель нового світ порядку”, — пише в післямові до названої книжки Григорій Чопик. То що — нас, читачів, можна привітати з витворенням моделі нового світового порядку?

— Всесвіт створений Творцем. А Творець — вічний Абсолют. І нам не дано зрозуміти прийдеши. І це є та основа, яка здатна об’єднати людство: Бог — всюди і у всьому.

— Глобалізація — плюс чи мінус для України?

— Людство ще не готове до глобалізації. А Україна — тим більше. Бо ж ми, українці, ще не пожили окремою сім’єю. Ми ще не до кінця дослідили свій менталітет, не спробували його належно реалізувати. А глобалізація вириває нас із нашого кореня.

Замість післямови. “Дякую, Богдане, гречно за гарну книжку про Андрія Содомору. Прочитав її з цікавістю і, сподіваюся, з користю для себе. Раніше я знав Андрія Содомору лише як перекладача й теоретика перекладу. Ви показали масштаб його особистості в контексті “живого часу” й культурної атмосфери України. І в причетності до вічних етичних і філософських проблем.

Висновок для себе: вік живи — вік учись. Добра Вам і улюбленої праці”. І. Дзюба.

Спілкувався
Богдан ЗАЛІЗНЯК,
керівник прес-центру наукової журналістики ЗНЦ НАНУ і МОНУ,
член НСПУ і НСЖУ,
м. Львів

Етнічні мотиви

“Роду нашого людського вічні обереги” — виставка творчих робіт студентів педагогічного факультету.

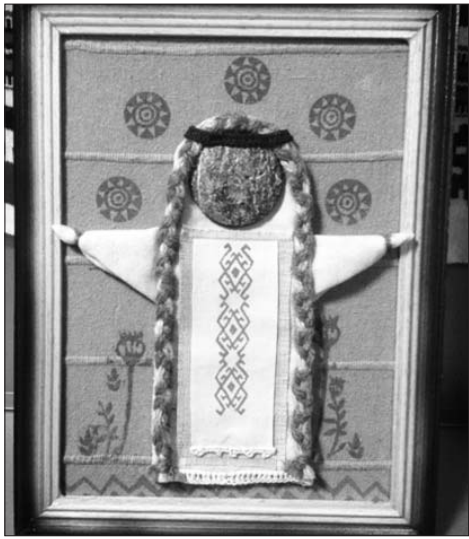
Тетяна НОСАЧЕНКО,
Переяслав

Василь Сухомлинський вважав: “Мистецтво — це час і простір, в якому живе краса людського духу, як гімнастика виправляє тіло, так мистецтво виправляє душу. Пізнаючи цінність народного мистецтва, людина пізнає людське в людині, підносить себе до прекрасного, переживає насолоду”.

Велика роль належить народному мистецтву і як найдієвішій формі естетичного пізнання дійсності. Воно в усі часи було могутнім засобом виховання особистості. Тому у процесі професійної підготовки студентів мистецького профілю особливе значення надається вивченню етнічних джерел мистецтва нашого народу як засобу духовного розвитку майбутніх учителів образотворчого мистецтва.

У виставковому просторі Переяслав-Хмельницького університету імені Григорія Сковороди відкрилася нова експозиція творчих робіт студентів педагогічного факультету “Роду нашого людського вічні обереги”, у якій представлено етнічні мотиви українського мистецтва в сучасних декоративних техніках і матеріалах.

Лялька-мотанка — одна з найдавніших народних оберегів, яка, пройшовши крізь

тисячоліття, сьогодні дуже популярна. В давнину вона виконувала роль оберегу, була символом матері-прародительниці, символом мудрості, берегинею роду. Творчо інтерпретуючи традиційні канони, студенти створили декоративні композиції на основі стилізації мотанки та етнічних мотивів українського орнаменту. У роботах використано натуральні матеріали: мішкочину, льон, домоткане полотно, мереживо, глину. Декоративні панно виконано у техніці аплікації, шиття, вибійки, ліплення, плетіння. Для орнаментального декору застосовувалися трафарети й штампи власного дизайну.

На виставці експонуються декоративні тарелі та листівки з графічним розписом, побудованим на основі кругової композиції та етнічних елементів орнаменту: Сонця і Води — двох основних стихій, які створили і підтримують життя на Землі; Беригині — зображення жінки з піднятими догори руками як символу життя і родючості, матері усього живого; безконечника — символу багатого врожаю і нескінченності життя; риби, оленя — символів здоров’я та довголіття. Керівник проекту — кандидат педагогічних наук, доцент кафедри мистецьких дисциплін і методик навчання Тетяна Борисівна Носаченко.

Заслугують особливої уваги твори магістрів спеціальності “Образотворче мистецтво” Дарини Овчиннікової, Олени Іваненко, Ольги Нестеренко, Софії Костючик, Вікторії Яценко. Їхні роботи самобутні й неповторні, відображають любов і повагу до традицій нашого народу, високу художню майстерність і дизайнерську креативність, випромінюють світло і добро, надихають на пошук нових ідей і творчість.

Культура, мистецтво роблять більше, ніж політики

Римма ЗЮБІНА — про Сіверськодоонецьк, Лондон і вміння бути щасливою

Римма Зюбіна — українська театральна і кіноакторка, громадська активістка. За версією журналу “Фокус” 2017 року увійшла до 100 найвпливовіших жінок України. Лауреатка багатьох театральних премій, зокрема двічі лауреатка найпрестижнішої театральної премії України. “Найкраща акторка” за версією Української Кіноакадемії, лауреат “Золотої Дзиги” за найкраще виконання головної жіночої ролі Дарини в фільмі “Гніздо горлиці” (2017). 2016 року на 65-му Міжнародному кінофестивалі Мангейм-Гайдельберг (Німеччина) отримала “Спеціальну відзнаку” за неперевершене виконання ролі Дарини у фільмі “Гніздо горлиці”, а 2017-го нагороду “За найкращу жіночу роль” на 25-му Міжнародному кінофестивалі в Варні (Болгарія).

Фільм отримав ще кілька нагород на престижних міжнародних кінофестивалях — “Приз жури” Мумбаї (Індія), “Приз екуменічного жури” Мангейм-Гайдельберг (Німеччина).

Зіграла понад 50 ролей у театрі та 90 ролей у кіно та телефільмах. Є Президентом фестивалю дитячого кіно “ФільмФестБук”, що проводиться в дитячому центрі “Буковель-Артект”.

В музеї м. Лисичанська

— Чим запам’ятається для актриси Римми Зюбіної грудень 2017 року, в якому були і Лондон, і Сіверськодоонецьк?

— Я хочу спочатку сказати про Сіверськодоонецьк, бо це найважливіша подія за останній час: розпочалася співпраця з Луганським обласним академічним українським музично-драматичним театром, який зараз в умовах змушеної евакуації там працює. Чудова трупа, неймовірні актори! Люди, які цінують те, що можуть виходити на сцену, служити театрові, бо, як ніхто, знають, що таке війна. Колективу 2 роки і він уже створив близько 20 вистав. Частина акторів — місцеві, частина переїхала з Луганська, залишивши там рідні домівки, є актори з інших міст України. Колектив молодий, здебільшого актори до 30 років, і це відчувається в шаленій енергетиці, коли дивишся вистави. Ніхто не виходить на сцену без азарту, віддачі, наповненості. Це і є професіоналізм!

Я познайомилася з Театром, коли вони були на гастролях у Києві. Ще тоді я відчула ту справжність зі сцени, яку найбільше ціную в мистецтві. Закохалася в актрису Ольгу Яковенко. І не приховувала своїх емоцій і захоплення в спілкуванні з акторами театру.

Кілька років тому приїздила на Луганщину з концертами на День Незалежності, потім презентувала фільм Анатолія Матешка “Трубач”. Серед тих чудових людей, які мною опікувались і гостинно зустрічали, були організатори “Днів українського кіно” в Сіверськодоонецьку — Лариса Железовська, директор

“Центру культурних ініціатив” і Сергій Дорофеев, з яким ми здружилися. І от пана Сергія призначають директором театру. Рік тому я повезла на “Дні українського кіно” в Сіверськодоонецьк фільм “Гніздо горлиці”. І Сергій Дорофеев запропонував зустрітись з колективом театру. З пафосної назви — “Творча зустріч” ми зробили дружню зустріч. Багато сміялись, жартували, я розповідала театральні байки, говорила про проблеми театру, бо ж вони спільні по всій країні. І саме тоді запропонувала: “А чи не зіграти нам разом якусь виставу?” Тоді театр свого приміщення не мав, розташовувався у приміщенні дитячого садочка і займав кілька кімнат. Було вкрай важко.

Здається, моїй пропозиції не дуже повірили, мовляв, мало що актриса на емоціях може сказати... Але коли в жовтні Луганський український театр отримав красиве приміщення відремонтованого Театру, я написала директору, що готова приїхати працювати. Утрюх — художній керівник Володимир Московченко, Сергій Дорофеев і я — почали шукати п’єсу. За тиждень знайшли те, що має бути цікавим і для театру, і для глядача.

— І тепер у цьому театрі буде Ваша вистава?

— Так. Але не моя вистава, бо я не режисер, а вистава за моєю участю. “Веселий дух” — автор Ноел Коуард, режисер Володимир Московченко. Нас у виставі семеро акторів. Моя роль не найголовніша, і важливо, що ця ж роль, мадам Аркаті, гратиме актриса театру Наталія Карчкова. Неймовірно талановита, харизматична, неповторна, справжня “зірка” і дуже скромна. Під мій графік ми підлаштували спочатку навіть дату прем’єри — 7 грудня. Між Ліваном і Лондоном я ще планувала приїхати в Сіверськодоонецьк і зіграти прем’єрну виставу. Але завадив розклад потягів, нереально встигнути було в цей проміжок — між 6 і 9 грудня.

Три тижні тому я приїхала на репетиції і побачила неймовірне ставлення до роботи, якого давно вже не бачила. У мене почала-

ся нищівна самокритика, бо до останнього ходжу з текстом у руках, завжди не встигаю. Ми тут, у Києві, не цінуємо того, що маємо. А в Луганському українському — актори в репетиційній формі, в гарному творчому настрої, рівно о 10-й на сцені, всі вивчили свої ролі, декорації готові й змонтовані на сцені, йдуть повноцінні репетиції з музикою. Навіть афіша готова! Все на такій стадії, що лише мені потрібно увійти в уже майже готовий спектакль. Актори, мої партнери по виставі, — професійні й дуже люблять свій театр. Моя улюблена Оля Яковенко грає разом зі мною. Для мене це щастя. Всі уважні один до одного і до мене. Допомогають. Чудова атмосфера. Режисер вистави, художній керівник театру Володимир Московченко толерантний, світлий, завжди усміхнений... Щиро радію, що є такі актори, що є театр, де, окрім творчості, нічого зайвого. Мені здавалося, що вливатися в інший колектив після 40 років майже неможливо, але відчуваю себе серед них класно. Цікаво, що мій чоловік Станіслав Мойсеев свою дипломну виставу колись поставив у Маріупольському театрі, де Володимир Московченко був тоді головним режисером. А тепер і нас творчість поєднала.

— Чому це було так важливо?

— Маємо унікальний приклад — кінооператор Слава Пілунський зі своїм “Жовтим автобусом”, вміючи талановито знімати кіно, вчить цього дітей із прифронтових територій. Дає їм надію на інше життя, дарує можливість доторкнутися до мрії. Вже не той час, коли, як у перший рік війни, ми повинні все кинути і йти на

війну. Сьогодні фахівці — медики, актори, військові, інженери, літератори — повинні робити якісно свою справу і давати співгромадянам відчуття життя, перспективи і необхідності мріяти й думати про майбутнє. Це мій волонтерський внесок. Мені не платять гонорарів за участь у виставі Луганського обласного українського муздрамтеатру. Це моя принципова умова. З витратами за готель, за проїзд мені допомагають друзі. Культура, мистецтво можуть зробити більше, ніж слова політиків. На Луганщині люди потребують підтримки, і театр здатен зробити це.

— Детальніше про виставу...

— У виставі йдеться про письменника, який для написання нової книжки хоче дослідити, що таке спіритичний сеанс, і до співучасті запрошує досить екзальтовану особу, мадам Аркаті, яка й проводить цей спіритичний сеанс. Я люблю тепло сприймали виставу. Я бачила, як люблять у Сіверськодоонецьку український театр, у нього є своя публіка. До речі, в Луганську до окупації український театр був набагато популярнішим, ніж російський. У місті мало розваг і дуже хочеться, аби театр став улюбленим місцем для людей: тут можна поринути в атмосферу іншого життя, хоча б на кілька годин забути, що поруч війна.

— Місцеві глядачі ходять на українські вистави?

— Так! Того дня, коли я приїхала вперше, йшла дитяча вистава “Пригоди Павутинки”. Приїхала з Києва авторка п’єси, Світлана Коношук — Ланс Ра, разом зі своїми дітьми. В залі був аншлаґ. Батьки з дітьми тепло сприймали виставу. Я бачила, як люблять у Сіверськодоонецьку український театр, у нього є своя публіка. До речі, в Луганську до окупації український театр був набагато популярнішим, ніж російський. У місті мало розваг і дуже хочеться, аби театр став улюбленим місцем для людей: тут можна поринути в атмосферу іншого життя, хоча б на кілька годин забути, що поруч війна.

— А як сприйняли “Гніздо горлиці”?

— Добре. Ми об’їздили з фільмом не лише Україну. Від Нью-Йорка до Бейрута люди сприймали її як історію, їм близько. Після кожного показу підходили глядачі, розповідали подібну історію, яка стала для комось з їхньої родини. І Сіверськодоонецьк реагував так само. Але найважливіше, що сталося після виходу картини на кіноекрани — в українського глядача стався перелом свідомості, з’явилася впевненість, що ми можемо знімати якісне кіно.

— А які враження від Лондона?

— Ми приїхали командою, що представляла свої фільми, — Володимир Філіпов і Тарас Ткаченко — “Гніздо горлиці”, Заза Буадзе — “Червоний”, Ахтем Сеїтаблаєв, Іванна Дядюра — “Чужа молитва”, Дмитро Белінський — “Микита Кожум’яка” — для

Режисер фільму “Гніздо горлиці” Тарас Ткаченко і Римма Зюбіна

участі у “Днях українського кіно”, проведення яких ініціювало Посольство України у Великобританії. Величезну роботу з втілення цієї ідеї провела Перший секретар Посольства Інна Єгорова — вона зробила нам свято.

Колись я вже була в Лондоні. 40 хвилин. Це було на зорі мого театрального життя, ми їхали з Единбурзького театального фестивалю з театром “Золоті ворота”, який тоді очолював Валерій Пацунов. Грала “Убівець” Достоевського. Це був 1995 рік. Їхали автобусом, важкуватий переїзд, коли вже не розумієш, яку добу ти їдеш і де ти.

Ми приїхали в Лондон і нам повідомили, що маємо 10 хвилин. Антон Мухарський тоді сказав: “Ти що, Ріммаська, будеш стояти ось тут, біля автобуса всі 10 хвилин? Ми ж у Лондоні!!!” І ми вчотирьох — Валерій Шептекита, Антон Мухарський, моя подруга Наталка Солнцева, вже покійна, на жаль, і я — побігли на Трафальгарську площу. Я так добре все це пам’ятаю. Цього разу дощі були, а тоді серпневе сонечко, і так хотілося застрибнути на того самого лева, якого ми тоді подолали для ефектного фото. У мене — море вражень! Мій чоловік говорив: “Я був в Парижі 3 дні — і не розкажу, що був у Парижі, бо 3 дні — це нічого, а ти була 40 хвилин у Лондоні, і розкажуєш, ніби там півжиття прожила”. Але я думаю, що це такий стан душі — коли маєш смак до життя, то 40 хвилин вистачить, щоб мати враження назавжди!

А вже тепер, у грудні 2017-го, я побачила все, що хотіла, ще й зустрілася там із друзями Вікторією і Володимиром Тарковськими. Вікуся — найкраща подруга юності, моя однокурсниця, вони 25 років тому виїхали до США. Музеї, театри, замки, блукання вулицями, виставка Модільяні... А найбільше хотіла побачити усипальню Марії Стюарт. Я грала її в театрі, для мене це і роль надважлива, і особистість — непересічна. Я люблю своїх героїнь, а Марію Стюарт я полюбила ще й завдяки Стефану Цвейгу, який романтизував цей образ. Коли граєш особистість, яка реально існувала в історії, то відчуваєш роль інакше, ніж героїню, яка існує лише у фантазії автора. Я вивчала історію Марії Стюарт, Тюдорів, цікавилась історією Англії. Знаходила її портрети. Ти стаєш нею, вона — тобою... Навіть якісь містичні речі зі мною відбувалися, коли її грала. І от у Вестмінстерському Аббатстві я знайшла її місце поховання. Лише біля могили Марії Стюарт лежить вінок свіжих квітів із написом: “Ми пам’ятаємо”. Ще у Цвейга я читала, що дві жінки, які відчайдушно боролися за корону, тепер тихо спочивають поруч. Так і є: Королева Єлизавета I і Марія Стюарт.

— 2017 року багато довелося подорожувати?

— Торік я презентувала фільм “Гніздо горлиці” у країнах, де відбулися “Дні українського кіно”: Фінляндії, Швеції, Бельгії (двічі), США, Грузії, Італії, Польщі, Латвії, Лівані — і, шойно, у Великій Британії. В деяких країнах подібний захід відбувся вперше. І мені дуже запам’яталася поїздка в Ригу, бо там серед організаторів був Валтерс Кагаїніс, чудова людина і знавець кіно, він кілька років мріяв організувати покази українських фільмів. Пан

Валтерс — колишній директор Ризької кіностудії. Саме він запросив на покази наших колег — кінематографістів Латвії. Вийшла дуже хороша професійна розмова. Бо коли оцінку моїй роботі дає легендарний кінорежисер Яніс Стрейч, на “Театрі” якого я виросла, а ще й мій друг актор Арніс Ліцитіс, то це важливо.

— Що запам’яталося у цій поїздки найбільше?

— Насправді — особисте. Ті дні, які провела зі своєю подругою Вікусею в Лондоні. Це йї і її мамі — Лілі, яку вважаю ідеальною жінкою, я завдячую тим, що залишилася колись у Києві. Приїхала 1991 року в грудні з Ужгорода, де працювала у Закарпатському театрі. Покинула серед сезону сталий театр, батьківський дім. У київському театрі-студії, куди приїхала працювати, мені першого ж дня повідомили, що зарплата не було вже півроку, і скоро не буде, на репетицію актори збиралися більше години, бо для них це не основне місце роботи. Людина, яка обіцяла допомогти з житлом, сказала: “Яке житло? Може, у вересні поселимо в студентський гуртожиток, якщо будеш вчитися на стаціонарі”. А який стаціонар, я ж на заочний спеціально перевелася, аби працювати й актрисою стати. Приїхала! Мій тато, коли проводжав мене в Ужгороді, сказав: “Думаю, що через тиждень ти повернешся. Я тут на вокзалі тебе чекатиму”. Мабуть, так би і сталося, але саме Віка разом зі своєю мамою пригріли мене. “Живи у нас скільки треба”. У них із мамою були дивовижні ширі стосунки. Для мене це було відкриття і взірєць. Ці люди стали рідними для мене, а Ліля називала мене своєю донькою. Коли вони виїжджали в Америку, то й мене кликали, говорили напівжартома, що я везуча і приношу людям удачу. А я переживала, що ми вже ніколи не побачимося. Потім зустрілися вже в Україні через 5, 7 і 10 років, але такого усамітненого спілкування не могли собі дозволити: діти поруч, суєта... А зараз ми надолужили всі ці роки, тож ця зустріч була для мене важливою.

— А що в Києві?

— У Молодому театрі в Києві 5 вистав ідуть за моєї участі. Цього сезону на ангажементі, саме тому дозволяю собі поїздки і роботу в іншому місті. Відіграю свої улюблені в Києві, лише потім поїду в Сіверськодононецьк. Готуюся до прем’єри, яка відбудеться 25, 26 січня. І потім я шомісяця їздитиму і гратиму “Веселий дух”. Запрошую всіх підтримати театр і нашу виставу. Мої друзі з Києва вже збирають велику групу підтримки. Це теж важливо, бо в Сіверськодононецьку живе багато чудових людей, які не погоджуються жити зі статусом “біжець”. Ці люди живуть думкою: “А от коли ми повернемось додому...” Дуже поважаю їх за те, що вони змогли прийняти те, що сталося, і жити тим життям, яке їм випало. Сьогодні і тут. Це головне уміння — жити якісно, на повну за будь-яких обставин. Ми всі повинні цього вчитися... Колись в одному фотопроєкті мене попросили дати визначення щастю. Я довго думала... І врешті вважаю, що щастя — це відсутність нещастя.

Розмовляла
Ольга ЖМУДОВСЬКА

Від Ігоря Павлюка: Будьмо і тримаймося! Щасливих свят і святкових буднів!

Нехай Закон моєї зірки буде у рівновазі з моральним законом у мені, а вони обидва — в Гармонії зі Всесвітом і Тим, хто нас усіх створив. Бажаю рідним українцям і всім землянам розуму, здорового глузду — щоби припинити всі війни і перестати лякати одне одного прокляттями та бомбами.

Буду молитися як умію за всіх, кого знаю, і працювати — для моєї сім’ї, внука Данила, який недавно прийшов на цю тривожну Землю, буду писати вірші і казки для майбутніх читачів, пробувати щось друкувати, ділячись досвідом, для сучасників удома і у світі... Буду подорожувати у зовнішній та внутрішній світи, не зраджуючи ні собі, ні батьківщині, де закопана моя пуповина.

А всім-всім бажаю стільки здоров’я — щоби пережити те щастя, яке нас чекає разом і для якого потрібно основне: усвідомити, що ми щасливі, попри все і вся...

Щасливих свят усім і світлих буднів!

Щиро Ваш Ігор Павлюк, поет-паломник

Бо він був тесля.
І цвяхи цвіли
Із його
Долонь.

Ніч.
Різдво.
Гудуть посійники.
Сніг у білій хаті.
Зовіть мене розбійником...
Як нема як звати.

Як нема мене як звати
І кому немає —
На гуляннях парубоцьких
З Дону до Дунаю.

Нагрівши я.
Наспівав я.
Налюбив, нашлявся...

Зовіть мене розбійником,
Хоч поетом вдався.

Розбирання ялинки

Розбираєм ялинку...
І сумно від того обом —
Як буває лиш сумно,
Коли усміхаються зорі.
На ялинці сирітськи
Зосталася іграшка-Гном —
Як останній місток,
До казкового серця прозорий.

А зайчатка і білочка
Знову у вату лягли.
Дід Мороз і Снігуронька —
Поряд, в мішок целофанний.
Біля тої ялинки
Ми щастя торішнє пили,
Що надрубане й свіже —
Мов піна старенької ванни.

Про любов і розлуку,
Тюрму і суму говорив
По новенькому “теліку”
Наш президент празниковий.
Та померла ялинка,
Але не виходить із гри.
Золотіє й мовчить,
Роздягнувшись, —
Колюча, як слово.

Безпритульні хвоїнки
Невидимий час замете.
Штучні квіти запахнуть снігами —
Мов крик динозавра.
Ми хороним у вату прикраси —
Як рідних дітей.
Воскресіння чекаючи,
Згадуєм завтра.

С-ніжність

Сніг прийшов нечутно, яко тать,
Уночі — на храми і ялини,
Щоби міг я долі слід читать,
Як сліди звірині на Волині.

Сніг, як вовча пісня, глибинів.
Ми ліпили з нього хліб і небо.
Не знайшовши істин у вині,
Ми ліпили все, що серцю треба.

...Все водою тихою пішло.
Кругообіг білого і болю:
Ангели мов вийшли з НЛО
І гуляють по земному полю.

Нині Сонце.
Золота журба.
Умира сніжинка в краплі солі.

І уже й до предків у гробах
Сніг сльозою сочиться поволі.

Сніг — вода.
Людина — теж з води...
Будем льодом, парою —
І знову
Через вічність
Ми прийдем сюди
Снігом —
І розтанем
Від любові.

Ігор ПАВЛЮК Зимові вірші

Зима. Свято

Загриміло вгорі.
Заіскрило.
Закутало вітром.
Затремтіла сльоза,
Наче Божа усмішка, мені.
Я до себе біжу,
Задихаючись, —
Снігом — по світу.
Духи предків, як риби,
У світлій летять глибини.

А цей сніг золотий —
Вічний попіл згорілого храму.
А цей грім молодий —
Перелякана ніжність хмарин.
Озиваються золотом
Лампи вольфрамові.
Новий рік.
Пахне хвосою й шкіркою мандарин.

Візантійські мотиви
Лежать за розхрестями вікон.
А за ними кигиче
Захмарений погляд волхва.
От і всі пороги...
Милі дітки, жона з чоловіком,
Біла церква, ворони...
І біла святкова трава.

Тільки нитка червона
Чиєїс сирітської долі
У святковім безчассі
Спіральньо впаде на рушник.
І зітхнуть бунтарі,
Й перехрестяться відьми поволі.
І надтріснутим дзвоном
Озветься
Початок струни.

Від земного тяжіння
Обтрусяться душі убогі.
Світле свято у світі.
Світає.
Зоріє свіча.
Сивим небом до серця
Засіяні
Чорні
Дороги.

Ми виходим на гору, щоб
Білу
Дорогу
Почать.

Там, де нас немає
(Різдвяне)

Миколі Гнатюку,
другові дитинства

Як то зараз добре там, де нас немає.
Не моя бабуся хату замітає.

Не мої вовчеська просять в неї ласки,
І синиці слизько залітати в казку.

Ангели у рамках вкриті рушниками,
Дрібно капле свічка на душевний камінь.

А бабуся світла у хустинці білій,
Мов сніжинка, квітне на чарівнім зіллі.

Так усе по-людськи вічно
і спокійно.
Сіють-посівають віра і надія.

Внуки довкруг столу:
“Де, бабуся, ложки?!”
“Зачекайте Бозю маленького
трошки”.

Все вони питають. Кіт своє муркоче.
З ангелом ялинка танцювати хоче.

Пахне сіном. Діти — під столами
пішки.
Хтось в мішку казковім їм приніс
усмішки...

А в цей час далеко, за віконцем
синім,
Плаче завірюха, наче рій бджолиний.

Високо — до неба — місяць
примерзає,
Глибоко — про волю бабин дід
співає.

Як то зараз добре там, де нас немає...

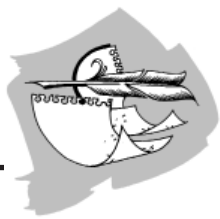
Христос

Вітер метро — запах тунелю,
Яким у вічність душі вертепні
летять.
Прийшов Христос, як у пустелю.

Не розп’яли...
Посміялися з нього.
Сіли.
Їдять.

Владу “ругають” земну й небесну.
Натовп стиснувся в кулак і затих.
Христа по спині поплескали
ніжно, чесно,
Питаючи — за тих він, а чи за тих...

А він, хто втомився від революцій,
Підкинув суху галузку в старий
вогонь
І запитав, як колись Варраву:
Як вони звуться?

Прижиттєві зображення гетьмана Івана Мазепи

Сергій ПАВЛЕНКО

За щоденником каролінця Бюрке, коли його загін здійснив перед Новим роком (1709 р.) рейд у Лебедин, то вони побачили на площі чотири трупи обезголовлених мазепинських полковників і портрет Мазепи, написаний на дошці, що висів на шибениці, (Rustmästare Björcks anteckningar 1701-1719 // *Karolinska krigares dagboken*. — Lund, 1907. — Т. 3. — С. 95). Така моторошна “ялиночка” з “прикрасами” радувала зір московського монарха-тирана і жахала місцеve населення. Ця красномовна деталь вказує на те, як російське командування розпоряджалося з листопада 1708 р. творами з образом українського гетьмана. Вони виконували ритуальну роль умовної страти “изменника” у Батурині та інших містах Гетьманщини.

Зрозуміло, що після поразки мазепинців та шведів 1709 р. інші знайдені портрети І. Мазепи у Києві, у старшинських помешканнях його соратників, були знищені. Навіть ті, хто співчував учасникам шведсько-українського союзу, або добре приховав зображення гетьмана від лихих очей донощиків, або швидше всього спалив його, щоб не мати далі клопотів із окупаційною владою.

Як результат, тиск репресивних антимазепинських заходів негативно вплинув на стан збереження образу відомого провідника народу в українській спільноті. У XIX столітті краєзнавці, історики, шанувальники старовини вже не знали, яким був І. Мазепа, і тому висуvalи різні версії щодо його зображення.

Попри те, що ім'я гетьмана згадувалося у Російській імперії, потім у СРСР здебільшого лише у негативному контексті, пошук його достовірних портретів неабияк зацікавив багатьох дослідників. Хоча успіхи у цьому плані були скромні, та вони дали підмурівки, основу для вивчення теми.

Альбом 2

Іл. 5. Ірклієвський-Пережестенко О. Портрет Івана Мазепи (1749) в альбомі учня. Копія з твору О.Тарасевича

Проведена нами дослідницька робота дала певні результати. Як з'ясувалося, частина ранніх зображень І. Мазепи пережила століття у церковних книгодруках доби 1688—1709 рр. На мініатюрних ілюстраціях ми бачимо ніби світліни з альбому володаря булави. Замовники і виконавці старалися догодити гетьману саме таким трактуванням біблійних сюжетів. Після 1709 р., у часи реакції вони, як щирі прихильники Мазепи, усе у книгах залишили без змін. Тим паче, що гетьмана та старшину ніхто не підписував. Їх можна було лише ідентифікувати після ретельного розслідування. Навіть герб І. Мазепи дійшов до нас з багатьох видань Чернігівської друкарні. Як видно, що літературу берегли добрі друзі ктитора київських та сіверських церков.

Малотиражні гравюри із зображенням І. Мазепи теж знайшли прихисток у Польщі, Німеччині, Росії та інших місцях.

Шеф-редактор історичного журналу “Сіверянський літопис” Сергій Олегович Павленко – автор низки книг про Івана Мазепу та його оточення, укладач двох томів джерел про добу 1687—1709 рр. У 2017 р. видавничий дім “КМ Академія” видав його монографію “Військо Карла XII на півночі України”. Багатолітній дослідник Гетьманщини, член “Просвіти” з 1990 р., щойно, у перед новоріччя, завершив написання нової книги “Прижиттєві зображення гетьмана І. Мазепи та його наближених”. Вона складається із 32 розділів, вміщує близько 250 ілюстрацій. Автор люб'язно погодився ознайомити читачів нашої газети з віднайденими ним унікальними знахідками, які додають чимало нових штрихів до портрета славного гетьмана.

Альбом 2

Іл. 14. Деїсус (із іконостаса Вознесенської церкви Березни Чернігівської області). Фрагмент

Дивом збереглися зображення І. Мазепи і у Троїцькій надбрамній церкві Києво-Печерської лаври, Троїцькому соборі (Чернігів), Софії Київській. Його головні ктиторовські портрети у цих духовних закладах у 1709 р. були замальовані або приховані та сьогодні є втраченими. Водночас церковні ієрархи подбали, аби низка образів володаря булави у різноманітних біблійних сюжетах стінопису залишилася “не прочитаною”, “не розгаданою” для загалу.

Вважаємо, що ці роботи здебільшого були виготовлені до певних дат із розрахунком, аби зображуваний міг побачити себе. Отже, малярі, гравери, приступаючи до виконання подібного замовлення (а у цьому випадку вони найчастіше виконували волю своїх церковних ієрархів), старалися максимально точно передати риси обличчя ктитора. Подібне завдання виконували найдібніші художники. Звідси випливає, що іконографія Мазепи за його життя мала бути найбільш достовірною.

Водночас виявлені зображення свідчать, що творчий стиль малярів, граверів впливав на кінцеві результати їхніх творів. Тому можна сказати, що був самотній “Мазепа” З. Самуїловича, Л. Тарасевича та інших невідомих художників-майстрів своєї справи. Вони малювали гетьмана, як мовиться, зі свого кута зору. Зображуючи І. Мазепу у книжкових мініатюрах, творці його образу не мали можливості виписати обличчя у всіх подробицях. Через це згадані зображення дещо схематичні. Хоча й у них є спільні риси, деталі, в яких вгадується образ впливового діяча.

Автори творів, як показують виявлені зображення, змальовували гетьмана, починаючи з 1688 р. Зрозуміло, у 49-річному віці І. Мазепа був дещо іншим, ніж пізніше, у 1700 р., 1708 р. Тим часом малярі на стінах Троїцької надбрамної церкви Софії Київської намагалися показати 60-річного володаря булави дещо молодшим за свої роки, привабливішим. Однак роботи

М. Бернігерота (1706 р.), Д. Галяховського (1708 р.) засвідчують уже поважний вік гетьмана. Можливо, ці зміни пов'язані і з природним старінням І. Мазепи, і з перенесеними ним втратами близьких людей (смерть дружини у 1702 р., племінника у 1701 р.).

Виклавши аргументи щодо знайдених зображень І. Мазепи у розділах (практичному кожному присвячуємо окрему студію. — Авт.), до уваги читачів подаємо згаданий ілюстративний матеріал у сформованих нами Альбомах, які об'єднують у собі подібні за ракурсом, виконавською технікою змалювання гетьмана твори. Це дає можливість краще побачити навіть у схематично-мініатюрних малюваннях певних сюжетів з образом правителя Гетьманщини деякі закономірності, спільності, що дуже важливо для ідентифікації рис зовнішності володаря булави.

Альбом 1

У цій збірці ми помістили 4 фрагменти із творчого доробку графіків, малярів доби правління І. Мазепи. На ілюстраціях 1, 2, 3 бачимо практично одну й ту саму особу у віці 48—55 років. Митці подавали образ зверхника України з гострим носом, бородою, вусами, рясним волоссям, поділеним проділом. Зображення на печатці (Іл. 4) та на дзвоні “Голуб” (Іл. 3) розмите, нечітке, умовне. Але серед подібних воно засвідчує свою близькість до перших.

Іл. 1. Реклінський І. Фрагмент форти “Вінець Христов” (1688 р.).

Іл. 2. Композиція “Зішестя Св. Духа” (Троїцька надбрамна церква). Фрагмент.

Іл. 3. Дзвін “Голуб” (1698 р.). Фрагмент.

Іл. 4. Державна печатка Гетьманщини 1705—1708 рр. Фрагмент.

Альбом 2

До добірки з 15 однотипних зображень гетьмана увійшли фрагменти творів, у яких митці показують головного героя обличчям, повернутим праворуч (напіванфас). Щоправда, художні версії з літопису

Альбом 3

Іл. 22. Тарасевич О. Іоан Христитель. 1700 р.

С. Величка (Іл. 11), композиції “Зішестя в пекло” (Іл. 17) ми повернули під загальний стандарт, аби було зручніше видно, що мазепинський канцелярист помістив у своїй праці дуже близький до інших прижиттєвих творчих версій образ лідера козацтва у 1687—1709 рр.

На портреті (Іл. 5) бачимо одне з ранніх чітких зображень І. Мазепи. Вуса, борідка акуратно підстрижені, волосся охайно укладене-причесане. Попри певні відмінності, усі 15 зображень несуть прикметні для ідентифікації гетьмана риси.

Іл. 5. Ірклієвський-Пережестенко О. Портрет Івана Мазепи (1749) в альбомі учня. Копія з твору О.Тарасевича.

Іл. 6. Гетьман Іван Мазепа (композиція “Лик Св. апостолів” Троїцької надбрамної церкви, фрагмент).

Іл. 7. Тарасевич А.(?)Гравюра “Хрещення Христа” (1694 р.). Фрагмент.

Іл. 8. Композиція “Першого Вселенського собору” Софії Київської. Фрагмент.

Альбом 4

Іл. 28. Композиція “Лик Св. праотців” у Троїцькій надбрамній церкві. Фрагмент. Зображення І. Мазепи

Іл. 9. Композиція “Першого Вселенського собору” Троїцької надбрамної церкви. Фрагмент.

Іл. 10. Композиція “Лик Святих пророків” Троїцької надбрамної церкви. Фрагмент.

Іл. 11. І. Мазепа. Ілюстрація з літопису С. Величка.

Іл. 12. Ілюстрація до книги “Молитвослов” (1692). Фрагмент.

Іл. 13. Композиція “Хрещення Ісуса Христа” в Троїцькій надбрамній церкві. Фрагмент.

Іл. 14. Деїсус (із іконостаса Вознесенської церкви Березни Чернігівської області). Фрагмент.

Іл. 15. Центральна апсида Троїцької надбрамної церкви. Літургійна сцена. Фрагмент.

Іл. 16. Композиція “Зішестя в пекло” Софії Київської. Образ Ісуса Христа (Мазепа).

Іл. 17. Гетьман І. Мазепа. Композиція “Зішестя в пекло” Софії Київської.

Іл. 18. І. Мазепа (композиція “Відсилення учнів на проповідь” Троїцької надбрамної церкви, фрагмент).

Іл. 19. І. Мазепа. Композиція “Христос з апостолами” Троїцької надбрамної церкви. Фрагмент.

Альбом 3

Добірка зображень І. Мазепи в анфас представлена переважно графічними творами, у композиціях пошанування ктитора церкви. Бачимо гетьмана у перші роки його правління (Іл. 20) і вже набагато старшим, у поважному віці. Хоча риси обличчя Мазепи-лицаря (Іл. 23) дещо схематичні, вони все ж точно відобра-

жають образ володаря булави. У цьому переконує порівняння художніх версій (Іл. 21 та Іл. 22), де у другому випадку зображення чіткіше. Образ І. Мазепи Д. Галяховського (Іл. 24), створений у 1708 р., дуже наближений до того, який відтворений у літописі мазепинського канцеляриста С. Величка.

Іл. 20. Ікона “Преподобного Варлаама Хутинського, святого мученика Іоана Воїна та преподобного Варлаама Печерського” (1691 р.) печерної церкви Прп. Варлаама Печерського (Києво-Печерська лавра). Фрагмент.

Іл. 21. Образ Іоанна Предтечі-Мазепи (до реставрації) у Троїцькому соборі (м. Чернігів). Фото з колекції А. Адруга.

Іл. 22. Тарасевич О. Іоан Хреститель. 1700 р.

Іл. 23. Мигура І. Конклюдія на честь І. Мазепи (1706 р.) Фрагмент. Обличчя гетьмана.

Іл. 24. Галяховський Д. Тезис Києво-Могилянської академії (“Апофеоз Мазепи”). 1708 р. Фрагмент.

Альбом 4

Низка з 11 зображень гетьмана в напіванфас (з лівим півобертом голови) та 2-х у профіль (Іл. 30, Іл. 31*) доповнюють певними нюансами-штрихами образ володаря булави. Деякі з них мало-конкретні (Іл. 25, Іл. 26, Іл. 29, Іл. 32), дуже умовні, схематичні, хоча при цьому є творчими спробами передачі вигляду лідера козаків у мініатюрних графічних та гаптувальних композиціях. Водночас у цьому Альбомі є доволі реалістичні зображення (Іл. 27, Іл. 28. Іл. 30, Іл. 34) обличчя зверхника Гетьманщини у різні періоди його правління. На гравюрі “Освячення Успенського собору” (1702 р.) володар булави лисий (Іл. 33), але насправді його голова осяяна потужним сонячним промінням.

Іл. 25. Ширський І. Триумфальний Марс (1689 р.) Фрагмент. Обличчя Мазепи.

Іл. 26. Реклінський І. Форте книги “Вінець Христов” (1688 р.). Фрагмент.

Іл. 27. Самуйлович З. Поклоніння царів Іоана та Петра Олексійовичів, царевича Олексія Петровича новонародженому Христу. Фрагмент. 1694 р.

Іл. 28. Композиція “Лик Св. праотців” у Троїцькій надбрамній церкві. Фрагмент. Зображення І. Мазепи.

Іл. 29. Пелена “Покрова Богородиці” (1692 р.). Фрагмент.

Іл. 30. Композиція “Св. Іоанн Предтеча на чолі фарисеїв і садукеев” Троїцької надбрамної церкви (фрагмент).

Іл. 31. Тарасевич Л. Фронтиспіс “Києво-Печерського патерика” (1702). Фрагмент.

Іл. 32. Ілюстрація до книги “Апостол” (1695 р.). Фрагмент.

Альбом 4

Іл. 30. Композиція “Св. Іоанн Предтеча на чолі фарисеїв і садукеев” Троїцької надбрамної церкви (фрагмент)

Іл. 33. Тарасевич Л. Освячення Успенського собору. 1702 р. Фрагмент.

Іл. 34. Мартін Бернігерот. І. Мазепа. 1706 р.

Іл. 35. Медаль “Іуди”. 1709 р.

Таким чином проведене дослідження сприяло виявленню достатньо великої кількості зображень гетьмана І. Мазепи, аби скласти певне уявлення про його вигляд. Умовний розподіл їх на Альбомі допомагає краще побачити і творчі версії митців тієї доби, і риси обличчя володаря булави з різних ракурсів, прослідкувати його буття у різні періоди життя.

Альбом 4

Іл. 34. Мартін Бернігерот. І. Мазепа. 1706 р.

Аналіз прижиттєвої іконографії І. Мазепи показує, що гетьмана змальовували з бородою (з короткою і акуратно підстриженою, густою), з вусами. Отже, пізніше намальовані твори безбородого гетьмана засвідчують, швидше всього, творчі уявлення художників, а не копії з оригіналів.

Вивчення прижиттєвої іконографії І. Мазепи сприяло виявленню зображень його рідних, близьких (дружини, матері, племінників Андрія Войнаровського, Івана Обидовського, Степана Трошинського, пасинка Криштофа Фридрикевича, падчериці Марії та інших). Водночас під час аналізу іконографічного матеріалу знайдено важливі подробиці традиції вшанування близьких гетьмана у сюжетах, присвячених йому. Низка сюжетів у графічних творах, композиціях стінопису церков, присвячених І. Мазепі, дає нам і уявлення про близьких соратників гетьмана. Зазначимо, що команда гетьманських урядовців 1687—1709 рр. найповніше з інших відображена у графіці, у живописі. Зазначимо, що у розглянутих нами ілюстративних матеріалах поряд з І. Мазепою художники найчастіше зображали генерального обозного В. Дуїніна-Борковського.

Виявлення нових прижиттєвих зображень І. Мазепи, його прибічників та наближених дають не тільки додатковий ілюстративний матеріал про добу 1687—1709 рр., а й чимало важливих штрихів-доповнень до біографії гетьмана, старшин гетьманату.

Отримані результати дослідження, віримо, стануть у пригоді художникам, скульпторам при новітніх спробах реконструювання образу великого гетьмана. Художня уява у цій справі повинна бути обмежена рамками правди.

Студія доводить і ще до одного висновку: дослідження портретів, зображень — це не лише вочина мистецтвознавців. Лише спільними зусиллями їх, істориків, інших експертів-дослідників можна здійснити комплексне вивчення достовірності, історію того чи того твору мистецтва.

* Для зручності сприйняття та порівняння зображення повернуто за зразком Іл. 30.

Іконопис Патріарха Димитрія

У Національному художньому музеї України презентували другу книгу монографії Патріарха Димитрія (о. Володимира Яреми) “Іконопис Західної України”, присвяченої пам’яткам XVI—початку XVII століття.

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото автора

Двотомна монографія “Іконопис Західної України” є найбільшою науковою працею вченого-богослова, написаною на основі його багаторічного дослідження західноукраїнських ікон. Перша книжка, в якій проаналізовані іконописні пам’ятки XII—XV століть, удостоєна 1991 року премії імені Іларіона та Віри Свенціцьких від Науково-мистецької фундації імені митрополита Андрея Шетицького при Національному музеї у Львові. У другій книжці монографії, написаній у першій половині 1990-х років, о. Володимир Ярема аналізує українське сакральне малярство XVI століття — той період, коли в ньому востаннє домінувала візантійська основа, адже у наступному столітті іконопис дедалі більше підпадає під вплив західноєвропейського малярства.

У своєму дослідженні автор розглядає практично всі відомі йому іконописні пам’ятки, збережені переважно в музеях України, Словаччини та Польщі, аналізуючи їх за іконографічними і стилістичними та часовими ознаками. Велику увагу приділяє богословській програмі та конструкції тогочасного іконостасу, окреслює найбільші іконописні майстерні XVI століття і простежує стилістичні зміни у діяльності майстрів впродовж 100 років, для порівняння наводячи пам’ятки XVII століття.

Текст супроводжується багатим ілюстративним матеріалом, досі не представленим у такій повноті в жодному виданні. Багато ікон публікується вперше. Книжка доповнена комплектом кольорових таблиць, підготовлених упорядником.

Учасники презентації розповіли:

Юрій Федів, отець-диякон, голова Львівського ставропігійного братства св. Андрія Первозванного УАПЦ:

— Патріарх Димитрій був не тільки священнослужителем, а й мистецтвознавцем, композитором і поетом. Це людина, яку знає весь світ. За часів Радянського Союзу у Львові діяли лише 8 храмів. Всі знали, що тільки в церкві Петра і Павла завжди є священник, і це — отець Димитрій.

Коли патріарх помер, то в останню путь його проводжала практично половина Львова. Його дух і велич полягали в тому, що ще в радянський період він служив катехизис українською мовою, а 1989-го українською вперше провів літургію.

І ноша патріарха, яку він узяв на себе 1993 року, — це був новий крок у реформуванні людини, яка мала до того все — прекрасну родину і прекрасну парафію. Він пішов до Києва, де автокефальна церква не мала великого рейтингу. Зумів власною харизмою організувати довкола себе таких людей, як Євген Свєрстюк, Олесь Шевченко, родина Вінграновських. Патріарх був найбільшим світлом у Києві. Його проповіді, які тривали більше години, заворожували своєю величиною всіх, хто стояв у храмі.

Патріарх Димитрій — велика особа, яка ще належним чином не оцінена в нашій державі. Сьогодні українська церква існує завдяки цій людині. Дух незалежності, який він зародив у нас, живе у Львові, живе в усій Україні.

Кость Маркович, упорядник видання, онук Патріарха Димитрія:

— Захоплення іконописом зародилося у Володимира Яреми ще в 30-ті роки минулого століття. А з 1970-х починається власне наукова діяльність. Спочатку він друкував невеликі статті у “Православному віснику”, польських часописах. Саме

в цей час почав працювати над монографією, яка мала підсумувати весь його науковий доробок. 1990 року підготував до друку перший том, а в 90-ті працював над другою книгою монографії.

Але через брак коштів видання не побачило світ. Перший том вийшов з друку лише 2005 року завдяки спонсорській допомозі банку “Аркада”. Думали зовсім скоро видати й другий, але ситуація виявилася складнішою. Він не був готовий до друку. До того ж часу написання книжки побачило світ чимало цікавих видань, присвячених цій тематиці. Знайшлося багато нових пам’яток, видання треба було доповнити. Роботи виявилось дуже багато. Знадобилося ще 12 років, аби завершити працю.

У виданні зібраний унікальний матеріал. У його підготовці допомогли музеї Львова, Луцька, Івано-Франківська,

Рівного, Дрогобича, а також Польщі. Цю працю можна вважати українською енциклопедією іконопису XIV—XVII століть. Головне, щоб книжка дійшла до читача і дала стимул до розвитку іконоставства.

Людмила Міляєва, дійсний член Академії мистецтв України:

— Підготовка другого тому потребувала дуже великої роботи. Не сподівалася, що вона буде доведена до кінця. Дуже рада, що дожила до такої урочистої події.

Патріарх володів особливими здібностями. Він був священником і богословом, а крім того ще й художником і мистецтвознавцем. А мистецтвознавець з фахом художника має особливий погляд, він по-особливому бачить твори. Димитрій багато читав, мав свою думку щодо кожної ікони, історії її походження. Він дуже багато подорожував Україною, знав інтер’єри всіх церков, як формувався іконостас. Його спостереження, його праці поза конкуренцією.

Надзвичайно вдячна Костянтину Марковичу за його працю з увічнення пам’яті свого діда. Завдяки зусиллям пана Костянтина це видання побачило світ.

Отець **Димитрій Присяжний**, благочинний Київського деканату УАПЦ:

— Статті Патріарха Димитрія, написані в 90-ті роки, стали пророками в наші дні. Складається враження, що владика бачив наперед. З його смертю ми втратили не лише настоятеля, ми втратили люблячого духовного батька. Для нього Бог і Україна були не лише словами, для служінням їм він поклав усе своє життя. Ще повною мірою не оцінена постать патріарха, який був людиною планетарного масштабу. Думаю, що сучасні дослідники і прийдешні покоління вивчатимуть внесок, який він зробив не лише для високого мистецтва, а й для розбудови української держави, за яку він вболівав і щоденно молився.

Про життєвий і творчий шлях Патріарха Димитрія розповіла завідувачка відділу стародавнього мистецтва НХМУ Галина Белікова. А отець Валерій Копійка подарував Фонду Патріарха Димитрія рукопис першого тому “Іконопису Західної України” з правками автора та книги співчуттів, що з’явилася після смерті владика. Ці подарунки стануть експонатами музею Патріарха у Львові.

Іван РЕДЧИЦЬ

3 Божих рук Вінок сонетів

Віват! Віват! — краплина точить камінь,
Вона сильніша навіть за цунамі, —
І не блукатиму по світу я.

4
І не блукатиму по світу я,
Бо маю хату й дідову криницю.
Приходить сад, як друг, в мою світлицю,
Як летється з неба срібна течія.

Ловлю піввіку я свою жар-птицю
І вірить серце, що вона моя.
А не зловлю, то, може, це твоя,
Бо маю я лебідку білолицю.

Снага стікає в душу з білих крил
І кличе нас до себе небосхил,
А кінь мій, бачу, погубив підкови.

Усе, що ти за вік надбав, покинь,
Тоді підкориться ця височінь, —
В земнім саду — я гість не випадковий.

5
В земнім саду — я гість не випадковий,
Люблю пасажі сонця в сто октав.
І скільки б рясту я ще не стоптав,
Нехай вирує ця ріка любови.

Мене ніхто не смикав за рукав,
Я вірний в дружбі і надійний в слові.
Купаю душу в океані мови,
Нема цілющих за неї трав.

Коли підняв я в юності вітрила,
Відчув бентегу і можуть свою,
Здалось, мене фортуна полюбила.

І досі я, мов Крузо, в океані,
І хоч маяк ледь блимає в тумані, —
Дзвінких пісень вінки барвисті в'ю.

6
Дзвінких пісень вінки барвисті в'ю
І кидаю в ріку, щоб не зів'яли.
Ще не затихли зоряні цимбали,
Немов юнак, збентежений стою.

І всотую нічних небес хорали,
Моя душа в невидимім раю.
Дивуюсь часу, наче дерію,
Та кожен має власні ідеали.

Блаженний той, у кого вірний друг
Впряжеться сам у твій крилатий плуг,
І без нагадки ревно заволочить.

Та бачив я у пазусі змію,
Котра сичала, якщо йшлося про почесь,
—
Із Божих рук я спрагло трунок п'ю,

7
Із Божих рук я спрагло трунок п'ю,
Вночі і вдень смакую по краплині.
Вимолюю свободу Україні,
І шлях перепиняю палію.

Молися ж ти — і в церкві, і в родині,
Не сплять шурі в московському гною.
Багато шершнів є в чужім рою,
А наш чорнозем розривають свині.

Гряде мій Бог — і я не суплю брови,
Бог — джерело життя й благословень,
І скинув я гріхів тяжкі закови.

О, дзвони серця, храму і пісень!
Благословенний, незабутній день, —
І повен глек медово-калиновий.

8
І повен глек медово-калиновий,
Мабуть, з таких колісь пили князі.
Ту істину, що схована в сльозі,
Обпік не раз в душі вогонь терновий.

Давно заснув той час на батозі,
Але нуртує у серцях і крові.
Коли ж то зашумує справжня повинь,
Бо досі ми по вуха у гріззі.

І я про це вам не хотів казати,
Та дух і слово змовились, бігме.
І нащо ж слово, як воно німе?

І нащо ж рід, якщо він звук мовчати?
Та цей акорд спростує резюме.
О, як же серцю хочеться співати!

9
О, як же серцю хочеться співати,
Воно ж бо намовчалося за вік.
Як мокрий, то не займеться сірник,
Як дім без даху — як в нім газдувати.

Вклонився музі й слову звіддалік,
Моя душа не буде сумувати.
Обнявши їх, веду пісні до хати,
Бо я без них не проживу повік.

Як їх нема — душа, як сирота,
З кутка в куток блукаю, мов сновида,
Судилася мені оця планида.

І я несу її, немов хреста.
І нині я, мов хмелем оповитий,
Ще мить — і голос росами умитий.

10
Ще мить — і голос росами умитий,
Дзвінкий, мов жайвір, в синіх небесах.
І я за ним ширяю, наче птах,
Котрий без неба не буває ситий.

Боявся зразу, та згубився страх,
Красою лету й сонцем я налитий.
Мій край піснями зроду родовитий
І їхнім квітом я увесь пропах.

І сам не знаю, чом я так співаю,
Така душа, як дівка на порі.
Я кожне слово серцем обіймаю —

У щасті, в горі, в радості, й журі.
Як опинивсь я тут, серед розмаю,
Аж під крилом небесної зорі?

11
Аж під крилом яскравої зорі,
Так вражений, що ледь прийшов до тям.
І звідси шлю привіти й телеграми,
Вкладаю їх в сонетне попури.

Мабуть, збагнули ви піїта намір,
І пишеться тут шасно угорі.
І хоч не вперше я на цій горі,
Та гуль набив і маю свіжі шрами.

Нарили на тропі глибоких ям
І люду в них попадало багато,
Я зачепивсь за п'ятистопний ямб.

Тягнуся вгору вперто і завзято,
Бо звук давати раду собі сам, —
Мій повен глек — нехай вирує свято.

12
Мій повен глек — нехай вирує свято,
В селі моему знав троїстих всяк.
І вже не всіх підкорює гопак,
А манить душі блиск грошей і статок.

Лиш оком кинь — і на хосен мастак,
А той лакей, і поруч теж підп'яток.
І хоч на душах тих не видно латок,
А точить заздрість їх, немов хробак.

Ні-ні, не хочу глека надшербити,
Хай надихає, животворить дух,
Щоб часом рідне слово не згانیти.

Нехай воно власкавлює нам слух,
Пасу Пегаса — я його пастух, —
Я вас люблю і буду вік любити.

13
Я вас люблю і буду вік любити,
Тече крізь мене океан — любов.
Під стягом сонця я до вас прийшов,
Щоб словом неба — дух ваш оживити.

Можливо, ти душею охолов,
Тоді піди на тужний клич трембіти.
І зацвітуть в пустелі дивні квіти,
Як віщий знак священних короїв.

А я до кобзи серцем припадаю,
І обступили хату явори,
Стоїть калина, наче мати, скраю.

Принишкли і заслухались вітри,
У душу кобзи я переливаю, —
І спів небес, і сонця прапори.

14
І спів небес, і сонця прапори
Всотав з коліски я в єство до болю.
Та всі стежки вели мене в неволю,
На дідовій землі — чужі двори.

І воля неба освятила долю,
І шезли скрізь прокляті табори,
Що на віки насіяли жури,
Щоб люд забув — і волю, і сваволю.

Щоб ми любили тільки нагая,
Забули мову й материнську пісню,
Небесна воля — воля благовісна.

І я співатиму повік осанну,
На учту я запрошую кохану, —
О, срібна чаша, доленько моя!

15
О, срібна чаша, доленько моя!
Невже колись не буде ні краплини?
Наснаживсь я в джерелах України —
І не блукатиму по світу я.

В земнім саду — я гість не випадковий,
Дзвінких пісень вінки барвисті в'ю.
Із Божих рук я спрагло трунок п'ю,
По вінця глек медово-калиновий.

О, як же серцю хочеться співати!
Ще мить — і голос росами умитий —
Аж під крилом небесної зорі.

Мій повен глек, нехай вирує свято,
Я вас люблю і буду вік любити —
І спів небес, і сонця прапори.

м. Житомир

Прем'єра — щотижня

Дивовижно, але ми стали свідками процесу, на який українці п'ять років тому й не сподівалися: на екранах українських кінотеатрів дедалі більше українських фільмів. І якщо 2014 року українські кіноглядачі іронічно сприймали звістки про можливість збільшення українських кінострічок в телефірі та в кінотеатрах, то 2017-го це вже стало dokonаним фактом. А якою є перспектива розвитку українського кінематографа? З цього почалася наша розмова з Головою Держкіно Пилипом ІЛЛЕНКОМ.

— То чи є перспектива в українського кіно стати прибутковим самодостатнім бізнесом?

— Перспектива є, останні два роки тому підтвердження, але найближчим часом прибутковим чи навіть самоокупним кіно не стане. Бо на те, аби кіновиробництво в Україні стало прибутковим, впливають різні чинники. Так, сьогодні ми нарешті маємо рекордну для України суму, найбільшу за всі часи незалежності, яку уряд виділяє на підтримку кінематографа — 500 млн грн, якими розпоряджатиметься Держкіно, і 500 — Мінкультури. Але це не так і багато, і гроші — це ще не все.

— А які ще чинники важливі?

— Один із важливих чинників, завдяки якому

Довідка: За перший вікенд військова драма “Кіборги” збрала 8 186 701 грн, обігнавши “Дюнкерк” (7 919 845 грн) та “Лють” (5 367 648 грн). За три тижні збори перевищили 19 млн грн, фільм побачило 263 тисячі глядачів.

комусь шкода, аби хтось дивився найновіші фільми безплатно. А в тому, що кіноіндустрія втрачає можливість заробити.

— Тоді, можливо, спільне виробництво з європейськими кіновиробниками — вихід із ситуації? Чи маємо законодавчу базу для такої співпраці?

— Звісно, і ми вже активно співпрацюємо. Відбувається наша співпраця на підставі дії Європейської конвенції про спільне кінематографічне виробництво, учасниками якої є практично всі європейські, і не тільки, країни. Укладено двосторонню угоду про співпрацю з Францією. Цього річ ми ратифікували міжурядову угоду про спільне кінематографічне виробництво з Ізраїлем. Також розпочато офіційні перемовини між урядами Канади та України.

— Як ставляться до українського кіно в світі?

— Його мало знають, але останній рік дає підстави сподіватися, що ситуація зміниться. За останній рік наші фільми — зокрема, створені у копродукції — взяли участь у багатьох найпрестижніших міжнародних кінофестивалях: у Роттердамі, в Берліні, у Каннах, Карлових Варах, Варшаві, у Таллінні... У Лейпцигу брав участь наш документальний фільм. Крім того, цього річ у багатьох країнах пройшли Дні українського кіно.

— Держкіно підтримує не лише художні фільми?

— Підтримуємо також документальне кіно, анімацію. Наші документальні фільми виборюють призи на міжнародних фестивалях. Давні традиції має і наша анімація. Одним із найуспішніших анімаційних проєктів став повнометражний мультфільм “Микита Кожум'яка”, а ще ж є низка короткометражних анімаційних робіт. Ми повинні дбати про всіх глядачів, про різні аудиторії, охоплювати всі жанри.

— Що вважаєте найбільшим успіхом українського кіно за минулий рік?

Кадр з фільму “Кіборги”

наші перспективи на самоокупність виробництва фільмів можна прорахувати хоча б приблизно, — кількість кінотеатрів в Україні і показник відвідуваності населенням. Отож маємо зараз близько 500 кінозалів на всю країну. За минулий рік продали 24 млн квитків — це означає, що звичайний українець ходить у кіно в середньому один раз на два роки. Однак і ця цифра не є коректною, бо квитки у кінотеатри купують переважно у містах-мільйонниках, а мешканці малих міст і сіл в кіно не ходять, бо для цього їм потрібно поїхати в місто, витратити гроші не лише на квиток, а й на дорогу. Тож кіновиробникам заробити у прокаті гроші, витрачені на виробництво, поки що навряд чи вдасться. Нині маємо лише один фільм, який уперше в історії незалежної України виявився прибутковим — комедія “Dzidzio Контрабас”. Хоч уже кілька фільмів показали вельми пристойні суми зборів, цього все одно замало, щоб стати прибутковими. Витрати на виробництво і просування на ринку — значно більші.

— Які жанри, окрім комедії, можуть зацікавити глядачів і приманити їх у кінозали? Що Ви порадите знімати продюсерам?

— Жанри якраз потрібні різні — пригодницькі, історичні, фільми жахів, фентезі, мелодрами. Наше традиційне поетичне кіно, на жаль, нині не може бути популярним у кінотеатрах. Бо сучасний глядач у кінотеатр йде на видовище, шоу.

— Чи матимуть переваги на півчингах, при відборі кандидатів на держпідтримку, українськомовні проєкти?

— Ми надаватимемо підтримку винятково українськомовним проєктам. Це — умова. Бо саме вони потребують насправді допомоги, адже українськомовний фільм у нашій країні обмежений на ринку, який і так не є розвинутим. Російськомовне кіно має перспективу бути показаним без додаткових витрат на переклад чи озвучування в інших пострадянських країнах, і це одразу дає зовсім іншу, масштабнішу аудиторію, інші збори.

— Але окрім прокату в кінотеатрах фільми показують на телеканалах. Чи можуть кошти, отримані від них, впливати на окупність виробництва?

— Поки що телеканали не готові до масштабного фінансування кіно. Нині в середньому за показ по телевізору вони платять власнику від 10 тис. грн до 10 тис. доларів. Кошти за перегляд можна було би отримувати також з перегляду в Інтернеті, з тим, щоб потім направляти на новий проєкт — якби у нас існував Інтернет-кіноринок. Але цього поки що немає. Дуже шкодить Інтернет-піратство. Будь-який фільм через день-два після виходу можна вже дивитися на піратських сайтах. І хоч там часто і якість значно гірша, але — безкоштовно. Тобто, насправді за них платять інші, ті, хто шукає гроші на кіно, хто оплачує всі видатки на його виробництво. І в цьому проблема: не в тому, що

Пилип Ілленко

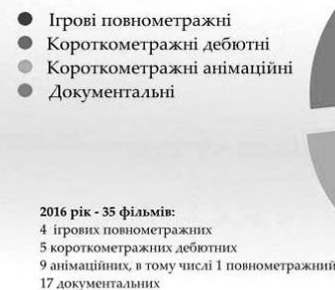
— Те, що цього року практично щотижня у нас була нова кінопрем'єра. Те, що вже помітні результати, помітно рух. До речі, фільм “Кіборги”, який нині показує такий високий результат касових зборів, також створений за підтримки Держкіно.

— У чому основні проблеми створення якісних українських кіношедеврів?

— Останні десятиліття українське кіно лише знищували — втратили традицію, технології, майно, розгубили фахівців, а нових за світовими сучасними зразками не готували. Легше було пустити на екрани щось американське, європейське, а частіше

за все — російське, і вважати, що все добре. Відновлення українського кіно — довга і марудна справа, але ми здатні її зробити. Ухвалено закон, тепер працюємо над завершенням формування усіх необхідних для його функціонування документів, за яким наступного року ми отримаємо можливість більш ефективно фінансувати кіно, а також серіали. Зокрема повернено пільги на ПДВ на квитки. Також звільнено від сплати ПДВ виробництва кінопродукції — ця пільга була вже кілька років, але щоразу її подовжували лише на рік, — а тепер встановили її дію до 2023 року, і це дає можливість ефективно

У 2017 році за державної підтримки створено 45 фільмів

Довідка: Дні українського кіно 2017 року пройшли у Брюсселі, Нідерландах (січень), Римі, Італії (червень), у вересні — у Франції й Канаді, у листопаді — в Чехії, у грудні — в Лівані і Великій Британії. У Болгарії 8–10 грудня у Дні українського кіно було показано п'ять різножанрових фільмів: “Червоний”, “Гніздо горлиці”, “Креденс”, “Припутні” і класику нашого кіно — “Білий птах з чорною ознакою”.

планувати, використовувати кошти. Також встановлена пільга на ввезення обладнання з-за кордону. Адже після сплати всіх податків і мит це обладнання для українських студій коштувало надзвичайно дорого, тому нашим виробникам сам процес зйомок виходив дорожчим, ніж для інших країн, що впливало на його конкурентоспроможність. Сподіваємося, що нові зміни у законодавстві дозволять покращити технічну базу кіновиробників і здешевлять процес зйомок.

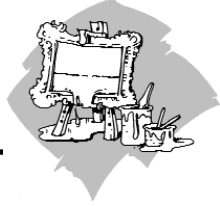
— Чи сподівається на посилення співпраці з іноземними кіностудіями і в чім користь від цього для України? Чи не краще, аби наші митці і фахівці самі відроджували українське кіно?

— Я сподіваюсь на таку співпрацю, і вона вже є. А користь для України велика: кіно потребує багатьох фахівців у виробничому процесі — операторів, режисерів, звукорежисерів, освітлювачів, монтажерів та ін., які б розумілися на сучасних методах роботи, знали усі можливості нового обладнання. Окрім того, це збільшує знання про Україну в самих іноземців, їхніх кіномитців. Це важливо і потрібно нам.

На зйомках фільму “Dzidzio Контрабас”

Спілкувалася
Ольга ЖМУДОВСЬКА

Виставка “Родинне Різдво” — грандіозне й щемне повернення талановитого художника Володимира Лободи та його родини на батьківську землю, звідки свого часу мистецькому подружжю довелося податися на внутрішню еміграцію до Львова.

Це — чудовий різдвяний дарунок землякам, до яких це свято прийшло раніше, ніж будь-де в Україні. Вже від її назви глядачів огортає тепло, затишок, святковий дух дійства, в той же час відчувається і його драматизм, яким сповнені живописні полотна Володимира Лободи на різдвяну тематику. Це твори про Матір і дитя, про дари новонародженому, про янголів і вечірню різдвяну зірку в небі, про вертеп, смерть, чортів, звірят, родину з дітьми, — виконані у неповторній, своєрідній манері, притаманній цьому Майстру, що відходить у своїй творчості від усталеного традиційного трактування різдвяних сюжетів в образотворчому мистецтві. Володимир Лобода — яскравий представник українського андеграунду, відомий своїми роботами в Європі, Америці, Канаді, — кілька десятиліть залишався невідомим, невідкритим в Україні, як яскравий оригінальний митець. А його твори в московських, петербурзьких музеях, у Воронежі, зокрема, подаються сусідньою країною для іноземців як талановиті роботи художника пострадянського простору.

Нинішня виставка “Родинне Різдво” — справді перший показ високого мистецтва родини Лободів і, зокрема, Володимира Лободи у місті, де він зростав, вчився, творив, де поєдналися дві творчі особистості — його і дружини Людмили, яка стала його вдячною, талановитою ученицею, а з часом і справжньою мисткинею, що не поступається талантом своєму чоловіку.

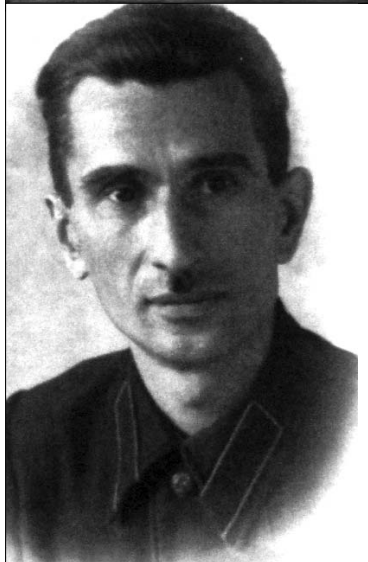
За рівнем своєрідного бачення світу і оригінальним його трактуванням у своїй творчості Художник і у Львові перебував в окремішньому стані, певній замкнутості, відстороненості від

«Родинне Різдво» у Дніпрі-Січославі

У літературному музеї Дніпра відкрилася виставка представників чотирьох поколінь талановитої родини митців Лободів: батька Віктора Миколайовича, сина Володимира, його дружини Людмили, доньки Соломії, її чоловіка Андрія Кіся та їхніх дітей Варвари і Теодора. При вході вас зустрічає атрибутика різдвяних свят — дідух — символ єдності роду, дерев'яна коза, яку водили колядувальники, дерев'яні, місцями помальовані, скульптурки персонажів цього дійства. На обох поверхах музею експонуються живопис, графіка, дерев'яна скульптура, костюми, ляльки, фотографії монументальних сакральних скульптур, знятих майстром А. Кісем, і два відеофільми в окремому залі про подружжя Лободів.

Віктор Лобода.
Зимовий пейзаж

місцевого мистецького кола. Мешкаючи у місті Лева з 1981 року, персональну виставку мав тільки 1990-го, хоча до цього його полотна експонувалися й високо цінювалися на виставках у Польщі (Люблін), Москві, Німеччині, США, Італії, Швейцарії, і частина яких перебуває в музеях і приватних колекціях.

На відкритті виставки талановитої родини своїми спогадами

ділилися відомі січославські художники, серед них Олександр Нем'ятий, Сергій Алієв-Ковика, письменник-краєзнавець і журналіст Микола Чабан, мистецтвознавець і художник Віталій Старченко — друзі й учні Володимира Лободи, котрі пам'ятають ще його батька Віктора Миколайовича — зв'язківця за фахом і художника-самоука, яскравого представника наївного малярства, за визначенням мистецтвознавців, талановитого і сповненого тепла і любові до України, яку втрачали під натиском радянської індустріалізації і техногенних катастроф. Своїми враженнями-спогадами про знаменитого земляка поділився науковець, фольклорист, дослідник бандурницького мистецтва Придніпров'я Микола Долгов.

Творчість Володимира і Людмили Лободів починалася в тодішньому Дніпропетровську в 70-ті роки ХХ ст. Старожити пам'ятають неповторні роботи цих молодих художників, які на центральному проспекті ніби оживляли обличчя нашого міста.

Це — цукерня “Синій птах”, оформлена оригінальними вітражами Володимира Лободи, з дерев'яними темно-коричневого кольору різьбленими віконцями, де в них через скло відбивався сюжет у барвах червоного, темно-

голубого й золотистого кольорів, яке відповідало вишесгаданій казковій назві.

Біля обласного драматичного театру ім. Т. Шевченка в подібному національному колориті оформлено й затишне кафе “Театральне”.

У зовсім іншій творчій манері був виконаний В. Лободою ще один вітраж для магазину “Риба” в стриманих, холодних, але гармонійних тонах, який став окрасою центрального проспекту.

Людмила Лобода

Не відставала і його дружина. Композиції Людмили Лободи були присутні у дитячому кафе “Колобок”, а також виконаний художницею стінопис “Жар-птиця” в одному з дитячих комбінатів обласного центру.

На превеликий жаль, у результаті тиску на митців з боку місцевої партійної верхівки і звинуваченні їх у буржуазному націоналізмі, після вимушеного переїзду подружжя до Львова, їхні роботи були понижені (можливо, у когось збереглися світліни тих робіт).

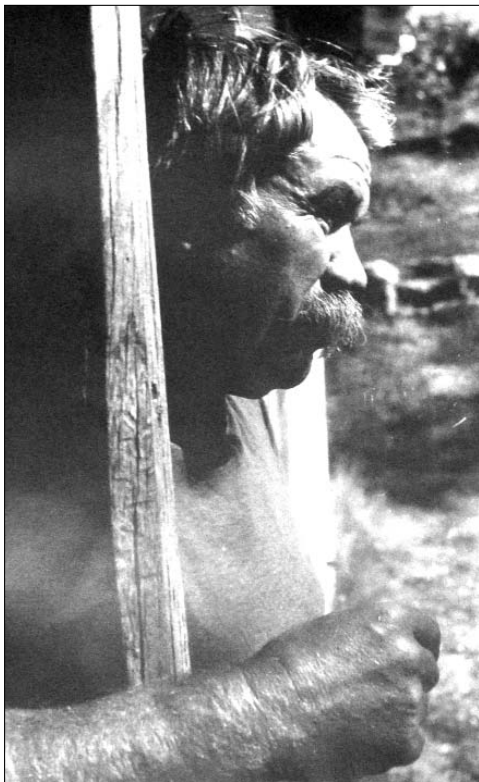
Ще далекого травневого 1978 року в розлогі статті молодіжної газети “Прапор юності” авторства відомого мистецтвознавця, члена Спілки художників тодішнього союзу Володимира Соловйова під

назвою “Пейзаж з озерцем і тополею” (роздуми над роботами художників Людмили і Володимира Лободи), він досить прихильно оцінив їхній самобутній талант. Тоді якраз підходив черговий ювілей і було організовано обласний зліт творчої молоді.

Приємно, що “Володимир і Людмила розглядають ландшафт з естетичної точки зору (вислів Пікассо), серйозно і вдумливо розробляють той багатий художніми цінностями пласт, котрим є природа рідного Придніпров'я. І такий, реалістичний у своїй основі, підхід не може не бути плідним. У живопису Людмили й Володимира багато спільного. Це й не дивно. Бо частіше працюють поруч, що не може, звичайно, не зближати їхні естетичні погляди. Разом із тим, у Володимира більше гостроти, свідомої активізації тих пластичних і колоритних ресурсів, котрі потенційно збагачують ландшафт. Художника вони цікавлять у зв'язку з поставленою метою — більше свідомого відбору”.

А ось про Людмилу Лободу — “поетичне бачення природи ... надає її живопису романтичного забарвлення. Часто в її пейзажах виникає образ ліричного героя, який нібито олюднює загальний настрій...”.

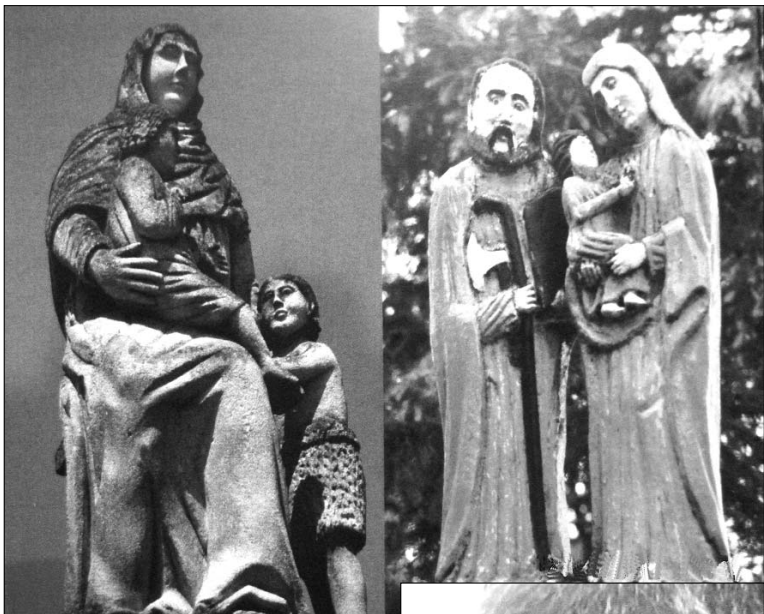
Володимир був із самого початку натхненний творчістю свого батька Віктора Миколайовича, виставка якого була також у Літературному музеї Придніпров'я в січні-лютому минулого року, привабивши багатьох січославців тією неповторною Україною, яку він відтворював на своїх полотнах.

Володимир Лобода в селі Турове

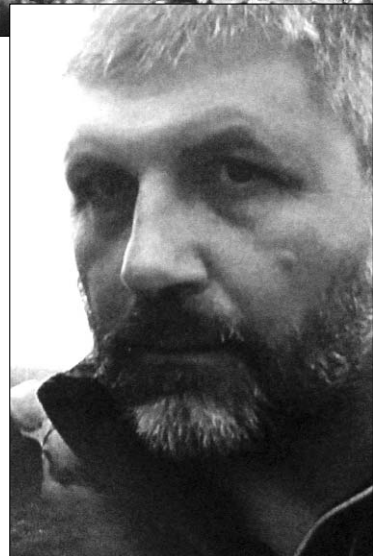

Володимир Лобода. Матір Божа з дитям. 2010 р.

Андрій Кісь.
Сакральна скульптура

— А ось дещо із власних спогадів, — продовжує М. Долгов. Познайомився безпосередньо з родиною Лободів 1998 року, вже коли переїхав жити до Львова. Мешкали вони на вулиці Кирила і Мефодія, а я зовсім неподалік, у т. зв. кавалерії, — на Леся Мартовича. Мене вразили ті старовинні львівські апартаменти з високими стелями і просторими кімнатами. Тут був і кабінет Володимира Лободи, у найбільшій залі зберігалися, як у музеї, його картини. Відбулося знайомство з подружжям, донькою Соломією і майбутнім зятем Андрієм Кісем. Тоді вони мені презентували поштівки з роботами Володимира, Людмили і Соломії. Наступної зустрічі я з вдячністю отримав буклет “MALARSTWO В. Лобода”, виданий у Польщі, в Любліні 1993 року до відкриття персональної виставки В. Лободи їхнім

другом і відомим митцем, поетом Тадеушем Каравовичем, який неодноразово бував в Україні. Невеличка книга квадратного формату, на обкладинці — Білий Спас, на задній — Чорний Спас. У дохристиянському розумінні це — Білобог і Чорнобог. Коли дивишся на Білобога, то мимоволі ловиш себе на думці, що художник часом прагне привнести асоціативно у власні твори і щось від свого образу. Тому Білий Спас нагадує в чомусь і сам образ Володимира. Інакше майстер і не може, коли до глибини душі переймається своїм творінням.

Того ж першого вечора ми втрюх шпацирували містом. По дорозі завітали на площу Ринок, де навпроти ратуші, недалеко від сучасної “Криївки”, є й досі маленька, але зручна і затишна кав’ярня “Квітка”. Там пан Володимир показав на два горнятка, які стояли на полиці, і прокоментував,

Соломія Лобода. Графіка

що вони постійно їх з Людмилою тут чекають. Мимохід згадався вислів з твору нашого українського класика про те, що “батьошка пішли, а паличка їхні стоять”. В даному випадку це засвідчує шану до митців такого високого рангу навіть на побутовому рівні.

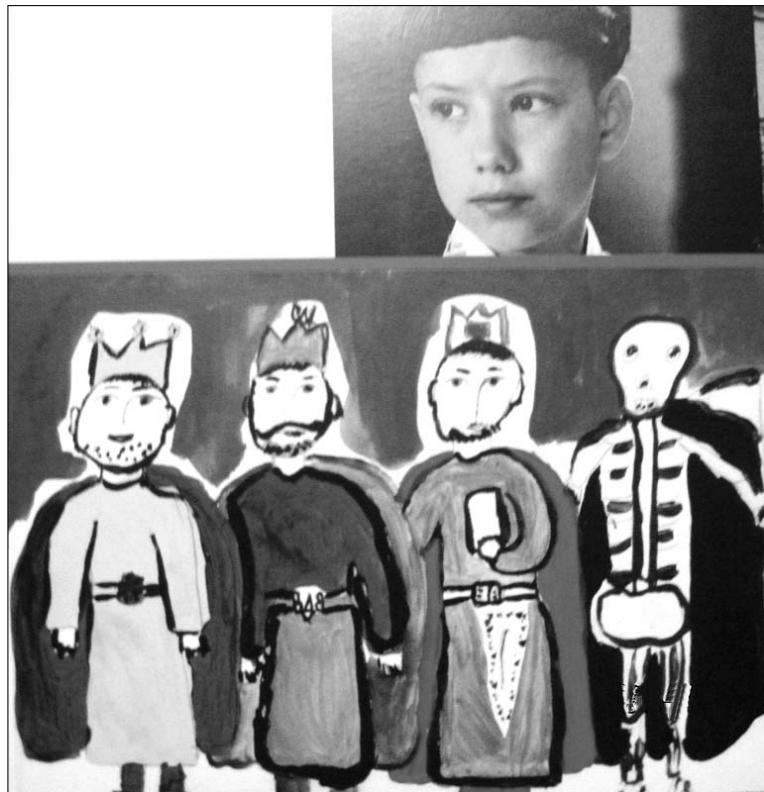
Донька наразі, крім графічних робіт, спеціалізується на ілюстрації дитячих творів, Андрій — відомий дизайнер книг, зокрема творів Андрія Содомори, куратор мистецьких проєктів, автор фотовидань, присвячених львівській архітектурі і зразкам сакрального мистецтва.

Як згадують друзі Володимира Лободи, в їхній родині в усі часи не відзначали радянських свят. Народні ж ставали темами для численних мініатюр, листівок, поштівків, причому трудилися над створенням цих шедеврів і діти, і дорослі, кожен вкладаючи в свою роботу власне бачення і розуміння самого духу свята. Те ж Різдво кожен переживав по-своєму і **разом**, наповнюючи твір власним досвідом різдвяного святкування. Хочу сказати, що подібної виставки в Дніпрі ще не було. І коли входив у ці зали, одразу проникався цим передріздвяним настроєм, завдячуючи нашим дніпровсько-січославським режисерам Олександром Нем’ятому — відомому графіку і живописцю, викладачеві художнього коледжу, твори якого свого часу експонувалися й у Львові, Сергію Алієву-Ковиці — також відомому художнику, графіку, виставка якого відбулася в кінці цього року в нашому художньому музеї і в Києві. А також насамперед — куратору Андрію Кісю та директору літературного музею Олені Аліванцевій. Дуже оригінально розміщено деякі різдвяні витвори мистецтва у вигляді різнокольорових знамен під стелею в ряд. Виявляється, в родині прийнято було кожного Різдва шити такі накидки з зображенням на них вертепних героїв. Їх дітки чи дорослі накидали на плечі і ходили по місту на свята.

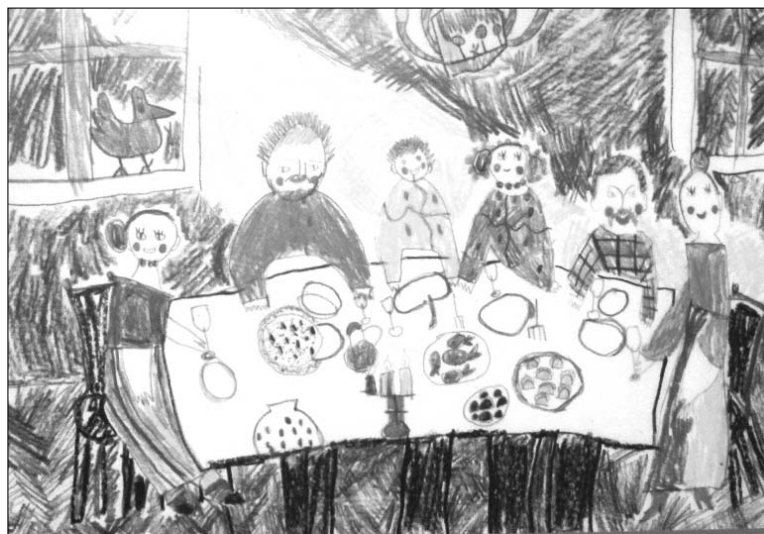
Ліва зала — це роботи Володимира Лободи, у правій залі — графічні роботи Людмили Лободи і Соломії Кісь-Лободи. Крім того, тут можна було подивитися документальні фільми про мистецьке подружжя Лободів, один із них знятий російським режисером для показу в Німеччині, а ін-

Родинний дідух

Теодор Кісь-Лобода

Варвара Кісь-Лобода

ший — львів’янами про першу персональну виставку Володимира Лободи у Львові 1990 року, де його інтерв’ює відомий українським журналіст Василь Глинчак.

У невеличкому залі посередині представлені деякі фотороботи Андрія Кіся — зятя Лободів — на сакральну тему.

У двох нижніх залах експонуються твори старішини роду Лободів — Віктора Миколайовича — сільські зимові пейзажі, багату колекція листівок, поштівків, мініатюр, роботи на склі на різдвяну тему старших Лободів — Володимира, Людмили, Соломії, а також малюнки наймолодших представників роду, школярів Варвари і Теодора Кісь-Лободів, котрих із трирічного віку вже залучали до творчої праці над тематичними малюнками до різних народних свят і дійств.

Але й це ще не все. Володимир — гарний скульптор по дереву, ним зроблено чимало різних за розміром і тематикою фігур, але в кожній він бачить козацький дух, вирізьблюючи із шматка стовбура деревини і навіть трохи розписуючи їх кольором, надаючи кількома виразними штрихами

неповторний характер кожному герою цієї оригінальної колекції.

Ну, а це вже як секрет — він ще й вправний віршувальник.

Своєрідне і неповторне бачення художником знайомих дійств: народження Христа, його повернення в Єрусалим, матір Христову, батько, сам момент народження дитяти в різноманітній палітрі кольорів, у різних манерах — декупаж, ліногравюра, графіка — справжній український андеграунд, яскравим представником якого в світі є Володимир Лобода.

Додамо, що про творчість Володимира і Людмили йдеться в четвертому томі “Енциклопедії Львова”.

Ми, дніпровці-січославці, пишаємося нашими знаменитими земляками Володимиром і Людмилою Лободами, а також завжди шановними львів’янами — Соломією, Андрієм, Варварою і Теодором Кісь-Лободами, котрі подарували країнам незабутнє “Родинне Різдво”.

Про бачене, почуте на цьому мистецькому священнодійстві поділися з вами **Тетяна КОВАЛЬЧУК** — радіожурналістка і **Микола ДОЛГОВ** — науковець, дослідник бандурницького мистецтва Надпорозжся. Дніпро—Січослав

Романа ЧЕРЕМШИНСЬКА, співзасновниця, директор Етнографічно-меморіального музею Володимира Гнатюка, відмінник освіти України, член НТШ, НСКУ, НСЖУ, село Велеснів Монастирського району, Тернопілля

Дідух

Черемшинський — директор свого дітища — музею Володимира Гнатюка).

“На дубовій долівці, встеленій пшеничним дідухом, бавилися горіхами з ліщини діточки найстаршого боярина Чагрова, а матір напам’ятовувала їх, що на Святвечір горішків не вільно товчи, ні зубками кусати, бо цілий рік кури не несли б яєць? Весело й гамірно було в світлиці...” (С.165) та “У сторожовій грідниці терему, що знаходилася навпроти головного входу до кімнати князя, спали покатом дружинники на долівці, застеленій дідухом...” (С.167) так написав в українській історичній повісті з XII століття письменником з Бучача Осипом Назаруком “Осомомисл” (Львів: “Червона калина”, 1991), яка була видана 1918 року.

Дідух — солома, котру стелять в хаті напередодні Різдва Христового. (Словарь української мови: Зібрала редакція журналу “Київская старина”. Упорядкував з додатком власного матеріалу Борис Грінченко. — Т. Г. А — Ж. — Київ, 1907. — С. 369).

...На стіл розстеляли сіно, яке пахло сонцем і літнім вітром, на кожний кут стола кла-

ли по зубцю часнику, щоб бути здоровим, а поверх нього застеляли біленький лляний обрус, що пахнув також літом, а був визолений лугом у кадубі (зілляниці) з березової золи, котрий був викачаний на тачивці магільницею (рублем). Після щедрого вечора це сіно збирали у в’язанки, з котрого робили гнізда для квочок.

На Святвечір після вечері діти-пастухи робили зі жмутика сіна маленьке перевесло, котрим зв’язували ці ложки, щоб під час паші худоба не гедзилася, а вся купи трималася на пасовиську.

На Святий вечір господар дому перед початком вечері виходив на поріг сіней чи ганку і запрошував до хати на вечерю душі всіх рідних, що померли.

На Святвечір готувалося 12 страв, із яких головною була кутя, узвар, вареники із капусти та картоплі, гриби, борщ, риба, голубці, квасоля, капуста, картопля, пампушки, оселедець.

Крім того, на 1-й Святий вечір сіяли мак.

На щедрий вечір після вечері дівчата брали ложки, виходили на поріг сіней чи ганку, і тарабанили ними, а коли десь на цей звук

загавкав пес, то вважалося, що з того кутка села прийдуть старости від нареченого сватати цю дівчину.

“А діти квокають, шукають оріхів. Хто в сіні знайде з них заховані, той буде в долі” (“Святий вечір” (Б. Лепкий “Цвіт споминів” (Бережани-Тернопіль, “Джура”, 2002. — С.120).

Снопи пшениці, жита, ячменю, вівса, проса, гречки, що були вже обмолочені, називалися околотами. Околоти, що були пов’язані по п’ять вкупі — називаються пугами. Із житніх околотів робили сніпки — головаті та з чужарами для пошиття верхів хат та стаень, оборогів, стодол, кошниць, що називалися стріхами. Житні околоти вносили на Святвечір, щоб застелити долівку, на-

зивали дідухом, а пшеничний не обмолочений сніп клали на покутті і називається він “баба”.

Сніп ярої пшениці, бо навесні зерно з нього висівав господар на своїй ниві, коли ще не було колгоспів у нашому краї.

Крім того, для дітей було справжнім радісним святом у ніч святого вечора спати на дідуху. І ще я пам’ятаю, як тато казали до Остапа і Адама: “Ану, хлопці, давайте “Бити олій”, то така була дитяча гра вже після вечері.

Думаю, що кожний з нас, кому вже 70 і більше років, із трепетом серця і невимовною душевною теплотою згадують ці незабутні чарівні Різдвяні свята свого дитинства! Чи не так? Коли на очах виступають сльози радості і смутку тих спогадів.

Шановні колеги !

Вітаємо Вас з Новим роком,
З всіма Різдвяними Святами!
Нехай життя із кожним кроком
Ваш дім наповнює скарбами!
Нехай тепло людських сердець
Вам душу щиро зігриває,
І переможних справ вінець
Хай Вашу голову вінчає!
Хай ширшим стане друзів коло:
Протягне руку всякий стрічний,
І буде кожен день казковим
Як ніч Різдвяна й Новорічна!

З повагою директорка
Романа Черемшинська та працівники музею Володимира Гнатюка

**ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

АНОНС

Будьмо разом!

ПЕРЕДПЛАТА—2018

Вартість передплати

(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 76

**на 1 місяць
на 3 місяці**

**14 грн 56 коп.
42 грн 25 коп.**

**на півроку
на рік**

**80 грн 90 коп.
159 грн 20 коп.**

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор

Любов ГОЛОТА

Редколегія

Любов ГОЛОТА (голова),

Ярема ГОЯН,

Павло МОВЧАН,

Олександр ПОНОМАРІВ,

Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань

Наталія СКРИННИК

278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар

Ірина ШЕВЧУК

Відділ просвітнянської роботи

Ольга ЖМУДОВСЬКА

Відділ культури

Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури

Тетяна ЩЕРБАК

Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп'ютерна верстка

Ірина ШЕВЧУК

Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор

279-39-55

Черговий редактор

Ольга ЖМУДОВСЬКА

Бухгалтерія

279-41-46

Адреса редакції:

вул. Хрещатик, 10-Б,

м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net

http://slovoprosivity.org

http://prosvitanews.org.ua

**Надруковано в ТОВ “Інтерекспресдрук”,
вул. Сім’ї Сосніних, 3.**

Загальний наклад у січні — 15 800

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право

редагування та скорочення текстів.

Редакція не завжди поділяє

погляди своїх авторів.

При використанні наших публікацій

посилання на “Слово Просвіти”

обов’язкове.

Індекс газети

“Слово Просвіти” — 30617

